

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота
МОВНІ ТА КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ СПІВІСНУВАННЯ
УГОРСЬКОГО ТА РОМСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТТЯ

Барта Кароліна Кітті Жолтівна

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 035 «Філологія» 035.071 Мова і література угорська

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ
Протокол №103/23 листопада 2022 року

Науковий керівник:

Газдаг Вільмош Вільмошович,
доктор філософії, доцент

Завідувач кафедру:

Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габілітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2023 року

Протокол № _____ / 2023

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Магістерська робота

**МОВНІ ТА КУЛЬТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ СПІВІСНУВАННЯ
УГОРСЬКОГО ТА РОМСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ЗАКАРПАТТЯ**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Барта Кароліна Кітті Жолтівна

Освітня програма: 035 «Філологія» 035.071 Мова і література угорська

Науковий керівник: **Газдаг Вільмош Вільмошович,**

доктор філософії, доцент

Рецензент: **Дудич Катерина Іванівна,**

доктор філософії, доцент

Берегове

2023

**II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Filológia Tanszék**

**A MAGYAR ÉS ROMA LAKOSSÁG EGYÜTTÉLÉSÉBŐL FAKADÓ
NYELVI ÉS KULTURÁLIS SAJÁTOSSÁGOK KÁRPÁTALJÁN**

Magiszteri dolgozat

Képzési szint: Mesterképzés

Készítette: Barta Karolina Kitti

II. évfolyamoshallgató

Képzési program:035 «Filológia» 035.071 Magyar nyelv és irodalom

Témavezető: Dr. Gazdag Vilmos,

PhD, docens

Recenzens: Dr. Dudics Katalin,

PhD, docens

ЗМІСТ

ВСТУП	6
1. ВАЖЛИВА ІНФОРМАЦІЯ ПРО РОМІВ	7
1.1 Кого називаємо романами?	7
1.2 Походження, історія	8
1.3 Класифікація	9
1.4 Культура, спосіб життя	11
1.5 Особливості мови	12
1.6 Сьогоднішнє положення ромів	14
2. РОМИ ТА «ІНШІ»	16
2.1 Співіснування та судження в ході історії	16
2.2 Типи співіснування ромів та суспільства «більшості»	18
2.3 Вплив співіснування ромів та суспільства «більшості».....	20
3. СПІВІСНУВАННЯ РОМІВ ТА УГОРЦІВ	21
4. ДОСЛІДЖЕННЯ	23
4.1 Методи дослідження.....	23
4.2 Гіпотези.....	24
4.3 Презентація результатів дослідження.....	24
ВИСНОВОК	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	47
РЕЗЮМЕ	50
ДОДАТКИ	51
Анкета (приклад заповненої анкети)	51
Опис аудіоматеріалу.....	55

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	6
1. FONTOSABB INFORMÁCIÓK A ROMÁKRÓL	7
1.1 Kit nevezünk romának?	7
1.2 Eredetük, történelmük.....	8
1.3 Csoportosításuk	9
1.4 Kultúrájuk, életmódjuk	11
1.5 Nyelvi sajátosságai	12
1.6 Jelenlegi helyzetük	14
2. ROMÁK ÉS „MÁSOK”	16
2.1 Együttélés-megítélés a történelem folyamán	16
2.2 A romák és a többségi társadalom együttélésének típusai	18
2.3 A romák és a többségi társadalom együttélésének hatásai	20
3. A ROMA-MAGYAR EGYÜTTÉLÉSRŐL	21
4. A KUTATÁSRÓL	23
4.1 A kutatás módszere.....	23
4.2 Hipotézisek.....	24
4.3 Az eredmények bemutatása.....	24
ÖSSZEFOGLALÁS	46
FELHASZNÁLT IRODALOM	47
REZÜMÉ	50
MELLÉKLET	51
A kutatás során használt kérdőív (kitöltött példány).....	51
Hangfájlok leiratai	55

BEVEZETÉS

A cigány¹ közösségek – a világ bármely pontján éljenek is – mindig kisebbségnek számítanak, emiatt nagyban függ életük attól, hogy a többségi társadalom mennyire befogadó velük szemben (Vinkler 2013).

A kisebbség és a többség viszonya sok mindentől függ, nem lehet egyértelműen pozitívan vagy negatívan jellemezni azt, mivel vannak az életnek olyan területei, ahol esetleg alakulhat ki konfliktus, de olyan is ahol nem. Az, hogy a cigányok mindenütt kisebbségként vannak jelen, hatással van rájuk, mivel kénytelenek alkalmazkodni az adott ország, terület sajátosságaihoz, hisz abban élnek minden nap. Ez persze nem jelenti azt, hogy nem lennének saját szokásaik, jellegzetességeik, amelyek eltérnek a többségi társadalométól (Bari 2009: 1).

Kijelenthető, hogy a többségi társadalom hatást gyakorol a romákra mind kultúra, mind szokások, mind pedig nyelvhasználat terén. Ugyanez azonban fordítva is megfigyelhető. A romák bár mindenütt a többségi társadalom mellett élnek, de eltérő kultúrájuk, szokásaik, sajátosságaik, nyelvük miatt külön csoportot képeznek, ami azt is jelenti, hogy nem olvadtak sehol sem bele teljesen a többségi társadalomba (Dr. Balogh – Fábiánné 2012:21). Ebből adódóan sajátok kultúrájuk, életmódjuk, szokásaik, jellegzetességeik ugyanúgy hatással lehet a többségi társadalmakra, ahogy azok rájuk.

A kutatásom során meg szeretném vizsgálni, milyen jellemzői – s abból adódó kulturális, nyelvi sajátosságai – vannak a magyar-roma együttélésnek Barkaszó, Szernye és Nagydobrony településeken. A felmérésbe szeretném bevonni a romákat és a nem romákat is, hogy kiderüljön, a romák milyennek gondolják az együttélést a magyarokkal, szerintük milyen hatásai vannak rájuk nézve, továbbá a magyarok nyelvi és kulturális jellemzőinek hatását a romákra is megfigyelném, illetve mindezt fordítva a magyarok körében is fel kívánom térképezni.

---

¹ Továbbiakban a roma és cigány szót szinonimaként fogom használni.

1. FONTOSABB INFORMÁCIÓK A ROMÁKRÓL

1.1 Kit nevezünk romának?

Kit tekintünk romának? Dr. Balogh Zoltán és Fábiánné Andrónyi Katalin három választ is megfogalmaz e kérdésre. Az első, hogy azt tartjuk romának, aki annak mondja magát. Második válasz alapján az tekinthető romának, akit a környezete annak tart. Harmadik válasz szerint pedig az a roma, akit a többi roma is annak tekint. Ugyanakkor az említett szerzők leszögezik, hogy ezt a kérdést („Ki a cigány?”) annyira könnyen megválaszolni nem lehet. Kifejtik, hogy a környezet megítélése illetve az önmeghatározás mellett a romák eredetét, illetve vándorló életmódjukat kell figyelembe venni, ha választ akarunk találni arra, hogy kik is ők (Dr. Balogh–Fábiánné 2012:19-20).

A romáknak világszerte több megnevezésük is van. A görög származású „atszinganosz vagy athinganosz” szóból született az Európa országaiban uralkodó *cigány* megnevezés. Ez a kifejezés egy „ősi” népcsoportra utalt, akik között állítólag több jós, varázsló is élt. S mivel a romák kultúrája, életmódja hasonlított e csoport életvitelére, ez lehetett az oka, hogy őket is a *cigány* szóval kezdték el azonosítani. A spanyoloknál vagy például az angoloknál is egy egyiptomi eredetű név változatai figyelhetők meg (*gypsies, gitanos*), ami onnan eredeztethető, hogy sokáig úgy tartották a romák Egyiptomból származnak, amely részben igaz, hisz a cigányok egyes csoportjai vándorlásuk során jártak ott. Angliában a „traveller” (utazó) név is elterjedt, mivel itt még mostanság sem telepednek le véglegesen, hanem vándorló életet élnek. A romáknak kontinensenként több elnevezése is ismert. Érdekesség például az, hogy a 14. században a pakisztáni Multan városából érkezett romák esetében még mai napig is a multani kifejezést használják. A történelem folyamán sok más megnevezése is volt a cigányoknak. Luxemburgi Zsigmond királynak köszönhetően – aki csehok és a magyarok királya is volt – nevezték a romákat boemianosnak (csehországiaknak) és hungarosnak (magyaroknak) is. Az összes említett megnevezés közös vonása, hogy ezeket a többségi társadalmak használják a romák megnevezésére, míg ők önmegnevezésként az alábbiakat használják: a rom, manus (ember), káló (fekete), a szamarkandi cigányok körében a mughat (tűzimádó), ghurbat (nyomorgó). Az Első Roma Világkongresszuson, mely 1971. április 8-12. között került megrendezésre Londonban, elfogadták az ott jelenlévők (a világon jelenlévő különböző cigány népcsoportok küldöttei), hogy az összes cigány származású ember közös és hivatalos megnevezése inentől kezdve a roma. Maga a szó a rom kifejezés többes számú alakja, s a romani kifejezés cigány nyelven „embert”, „cigány embert”, „férfit”,

„férjet” jelent. A magukat másképp megnevező roma csoportok köréből (szinti, lom, romnicse, dom, stb.) hiányzott a közös összefoglaló megnevezés, mivel őket csak a többségi társadalom tartotta azonos etnikumnak. (Dr. Balogh – Fábriáné 2012:23-24; Dupcsik 2009: 7-8; Nagy – Sztojka 2019: 7-8). A roma megnevezés így a világ minden cigány csoportját magába foglaló kifejezés lett, tehát a különböző nyelvű, szokású, de hagyományos cigány kultúrájú, az adott ország többségi lakosától, azaz a „nem romától” nagymértékben különböző, egyes esetekben el is határolódó valamennyi cigány emberre használatos. S mint nemzetközi, a cigányságot összefoglaló elnevezés lassacskán bekerült az számos más nyelv szókincsébe is, tehát a magyar nyelvbe is a rendszerváltás első éveiben. Érdekes, hogy a magyar nyelvben a nyelvhasználat során sokszor az eredeti többes számú roma szót, még egyszer többes számba rakják: roma-romák. Sokan mondják azt, hogy a cigány kifejezés negatív jelentéstartalmat foglal magába, ellentétben a roma megnevezéssel. Viszont mások ezt másként hiszik, s kiállnak a cigány szó használata mellett nem úgy, mint negatív jelentésű kifejezés. Egyes esetekben a cigány, roma kifejezések egyaránt használatosak (Nagy – Sztojka 2019: 8-9).

1.2 Eredetük, történelmük

Nyelvészeti vizsgálatok azt bizonyítják, hogy a romák az indoeurópai népek közé tartoznak azon állattenyésztő népek leszármazottjai, akik a szibériai sztyeppéken éltek. Egy népvándorlási hullám során (Kr. e. II. évezred) ezen népek indiai szubkontinensre vándoroltak és összeolvadtak az itt élő, már fejlettebb népekkel. Létrejött a szanszkrit nyelv, majd ebből kivált a hindi, s a romák ősi nyelve, a romani sid is. Lassacskán elkezdett kialakulni a roma etnikum, mely fokozatosan Észak-nyugat Indiába került. Elkezdett kialakulni szokásrendszerük, sajátos kultúrájuk. Azonban Kr. u. VI.-X. században a népvándorlások során elkerültek helyükről, eljutottak Perzsiába, Bizáncba, s Örményországba is az ősróma emberek. A folytonos vándorlások során valószínűleg megtudták őrizni azoknak a tevékenységeknek, szokásoknak a meglétét, melyekkel korábban is foglalkoztak Indiában. Azonban azokhoz a népekhez is szükség volt alkalmazkodniuk, akik épp a környezetükben voltak, s igényelték szolgáltatásaikat. Így elkerülhetetlen volt a változás identitásuk, nyelvük kapcsán is. S bár elváltak indiai eredetüktől, különlétük megmaradt az őket körülvevő más népek körében is. Magyarországon a törökök elől menekülve a Balkánról a XIV – XV. században mutatkoztak meg, de tovább is vándoroltak más nyugat-európai országokba, ahol támogatták őket uralkodói menlevelek által, mivel Kis-Egyiptomból származó

vándorlóknak gondolták őket. Ekkor keletkezett az a mítosz, miszerint ők egyiptomi származásúak. Nyugat-Európában való megjelenésük után néhány évtizeddel azonban egyre inkább igyekeztek megszabadulni a cigány néptől, megjelentek a kiutasító határozatok feléjük, sőt akár radikálisabb módon is próbálkoztak eltávolításukkal, mivel nem volt szükség itt erre, a minden tekintetben „új” népre. Mindennek köszönhetően a középkorra, illetve a koraújkorra nyugat-európai tekintetben már csak kisebb roma csoportokról beszélhetünk. Azonban a 19. században Nyugat-Európában, majd a 20. század végén keleten is újabb cigányvándorlások során megtörtént az utánpótlásuk. Mindezeknek köszönhetően jelenleg Európában a cigány nép elnevezéseinek, csoportjainak hatalmas kavalkádjával találkozhatunk (Kállai 2015:19-21).

A romák a korábbi évszázadokban írásbeliség híján éltek. Történelmük is csak a többi társadalom által, azok szemszögéből keletkezett. Azaz a cigányok történelme nem szakítható el a többségi társadalom történelmétől, hisz csak annak a függvényében létezik (Cserti Csapó 2015: 7). Nagy Pál is megfogalmazza, hogy: „Önmagában való, egységes, külön cigány történelem nem létezett” (Binder 2015: 118).

1.3 Csoportosításuk

A cigányság több szempont alapján is csoportosítható. Az Ukrajnában élő cigányság „nyelvi, néprajzilag, szociológiailag, foglalkozási és szociális csoportok szerint, valamint kulturális értelemben egyaránt erősen tagolt közösség” (Braun–Cserniczkó–Molnár 2010:17). Magyarországon nyelvük, foglalkozásuk és területi elhelyezkedésük alapján a következő csoportok különböztethetőek meg:

I. Cigány anyanyelvűek, ide tartoztak:

- Kárpáti cigányok: nyelvük a romani (indiai eredetű szanszkrit nyelv). Először a kárpáti cigányok jöttek Magyarországra a 15. század körül. Elterjedt foglalkozásaik: szegkovács, zenész, vályogvető. A kárpáti cigány nyelvvel rokonságban áll a szintó. Ezek a cigányok akár csak a kárpáti cigányok a 15 század körül jöttek a Kárpát-medencébe, viszont ők tovább vándoroltak a német tájak felé, s a német nyelv elemeivel bővült nyelvükkel tértek vissza a 20. század elején.
- Oláh cigányok: ők is az indiai eredetű roma nyelvet beszélik, azonban náluk már megfigyelhető a román nyelv hatása nyelvükben, ami annak köszönhető, hogy mielőtt megjelentek volna Magyarországon rabszolgaként éltek Románia, Moldova területén. Több csoportjuk foglalkozások által van megkülönböztetve, legjelentősebb a lovári nevű csoport („lókereskedő réteg”).

II. Nem cigány anyanyelvűek, ide tartoznak:

- Magyar anyanyelvű cigányok (romungró): a kárpáti cigányok leszármazottai, azon csoportjai, akik már nem beszélnek a romani nyelvet (magyarul beszélnek). Nevezik őket még magyar cigányoknak vagy muzsikus cigányoknak. Főbb foglalkozásaik: zenész/muzsikus, szegkovács, vályogvető, kosárfonó.
- Román anyanyelvű cigányok: ide tartoznak a román cigányok, Gábor-cigányok és beás cigányok. Leginkább Magyarországon a beás cigányok fordulnak elő. Romániából vándoroltak át, ahol felvették a román nyelvet, s így most már annak változatát beszélnek. Az oláh cigányoktól teljes mértékben elkülönülnek. A beás cigányokat szokták még teknővájó cigányoknak is nevezni, mivel a teknők készítése, valamint egyéb más fa eszközök készítése volt a legfontosabb megélhetési forrásuk (Dr. Balogh – Fábiánné 2012:26-28).

A cigányokat azonban legtöbbször csak nyelvi alapon szokták csoportosítani.

Nyelvi jellemzők alapján a következő három nagy csoportot különböztethetjük meg:

- Romungrók/magyar cigányok
- Oláh cigányok
- Beás / román cigányok (Bartha 2015:31).

Nagy Janka Teodóra felosztása szerint a következő etnikai csoportjait különböztethetjük meg a cigányoknak:

- Gitanók, kalók (spanyol cigányok), lakóhelyeik: Észak-Afrika, Dél-Franciaország, Portugália, Spanyolország;
- Szintók (mánusok, német cigányok), lakóhelyeik: Észak-, Nyugat-, Közép-Európa;
- Romnicselek (brit cigányok) – Észak-Amerika, Egyesült Királyság;
- Vlax cigányok ("oláhcigányok", lovárik, macsvaják, kelderások stb.), lakóhelyeik: Kelet-, Közép-, Délkelet-Európa illetve az Amerikai Egyesült Államok;
- Magyar cigányok, lakóhelyük: Kárpát-medence;
- Beások (rudárik), lakóhelyeik: Brazília, Közép-Európa;
- Arliják (török cigányok, horahánók), lakóhelyeik: Törökország, Délkelet-Európa;
- Bosák (örmény cigányok), lakóhelyük Törökország;
- Domok (arab cigányok), lakóhelyeik: Közel-Kelet, Észak-Afrika;
- Gorbatok, lúrok (iráni cigányok), lakóhelyük: Irán (Nagy – Sztojka 2019: 29).

1.4 Kultúrájuk, életmódjuk

A romák egy bizonyos „kettős kultúrát” hoztak létre, melynek első részét képezi, a – korábbiakban is említett – vándorlásaik során egyéb népektől átvett sajátosságok, melyeket beépítettek saját kultúrájukba. Kettős kultúrájuk második elemét pedig saját tradíciórendszerük adja. A cigány családokban az anya számít a dominánsabbnak, ugyanakkor a külvilág felé azt a képet vetítik, hogy az apa a családfő. Azonban az anya keresi meg a megélhetéshez szükséges betevőt, míg az édesapa csupán a nehéz helyzetek elkerülése miatt keresi a pénzt, mely tevékenységébe idősödő fiait is bevon(hat)ja.

A romák ruházkodásuk kapcsán nagy figyelmet fordítanak a tradíciókra, de leginkább a nők, mivel a díszített, hímzett ruhák elterjedtek náluk. A férfiaknál ugyanez nem figyelhető meg.

Még a korai roma csoportoknál is elterjedt volt az, hogy a lányok hamar, akár már 13 éves koruk körül férjhez mentek, 14 évesen pedig már gyermeket is hozhattak a világra. Ez a szokás még manapság is megfigyelhető körökben, hisz köztudott hogy a romák viszonylag hamar házasodnak, vagy ha nem is házasodnak meg, de együtt élnek kiválasztottjukkal (Bari 2009: 44-47).

Addig, míg tartott a romák folytonos vándorlásainak időszaka (20. század eleje), rendkívül nagy szerepet tulajdonítottak közösségeiken belül az öregeknek. Az idősebb romák hasznos tudással szolgáltak a vándor életforma kapcsán, bő helyismerettel rendelkeztek, illetve nagy szerepet játszottak a régi szokások fenntartásában is. Egyes időkben tiszteletük a cigány hagyomány részét képezte. Az idősebbek közül kerültek ki a vezetők, általában azok, akik valamilyen tekintéllyel rendelkeztek vagy esetleg gazdagok, becsületesek voltak, s jól ismerték a roma szokásokat. Az viszont, akinek testi vagy beszédhibája volt nem lehetett vezető (Bari 2009: 1-4).

A romák hagyományait számos történet bizonyítja, melyeknek többnyire tanító jellegük van, rítusok véghezvitelére vagy be nem tartására, áldozatok bemutatására tanítanak, illetve olyan dolgok fogalmazódnak meg ezekben a történetekben, melyek mindig időszerűek (Bari 2009: 6).

Az archaikus vándor cigányok körében a csoport vezetője volt az igazságszolgáltató, s általában az adott közösség erkölcsi szabályai szerint döntött. (Bari 2009: 9).

A roma közösségekben egymás segítése kultúrájuk alapvető része. Ez a tárgyak kölcsönzésétől a gyermekek oktatásáig is terjedhet. A javak megosztása szintén gyakori, ami egymás iránti nagylelkűségüket mutatja. Gyakran költik a pénzüket mások

szórakoztatására, ahelyett, hogy saját hasznukra fordítanák, ami szintén a bőkezűségük jele (Dr. Balogh – Fábiánné 2012:45).

1.5 Nyelvi sajátosságaik

Korábban már említettem, hogy az ősi roma közösségek nyelve, a romani sid a szanszkrit nyelvből alakult ki. Történelmükből tudjuk, hogy folytonos vándorlás jellemezte a romák életét. A Kr. u. VI.-X. századi népvándorlások idejére tehető magának a cigány etnikumnak, s nyelvüknek az elkülönülése, azaz három részre válása, mert létrejött az ázsiai domari, örmény lomavren, s majd az európai romani nyelv (Kállai 2015:19).

Az ősi romani nyelv az évek során rengeteget változott. A cigányok vándorlása során csoportjaik más-más közösségekkel kerültek kapcsolatba, s így nyelvüket is eltérő hatások érték. Ennek köszönhetően a cigány nyelv számos változata létezik szerte a világban, az egykori ősi-romani nyelv pedig már rég nem ugyanaz. Európa és Ázsia cigány lakosságai körében nyelvtörténeti téren két nyelvtípus különíthető el:

- Konzervatív romani: Magyarországon ezt tekintik a cigány nyelvnek. Jellemzői: indiai eredet, hasonlóságok az új indoárja nyelvekkel, az ide tartozó nyelvi csoportok nyelvére ugyan hatottak a környező nyelvek, s emiatt az ide tartozó cigány csoportok nyelvei különböznek is, de beszélőik mégis megértik egymást.
- Pararomani: azok a nyelvváltozatok tartoznak ide, melyekben több romani szó egyesült a környező nyelvek nyelvtanával. Nem sorolandók a romani nyelvek közé. Jellemzőjük, hogy szókincseik egy része romani származásúak, de a nyelvtani szerkezetek más nyelvekből erednek. Példa pararomani nyelvre: angol-romani (Nagy-Britanniában beszélik), káló nyelvváltozatok (az Ibériai-félsziget cigány csoportjai beszélik) (Lakatos 2015: 60-61).

Szalai Andrea írásában olvasható, hogy a romaninak négy nagyobb csoportját különböztethetjük meg, mindegyik több alcsoporttal is rendelkezik. A csoportok nevei feltehetőleg kialakulásuk helyére utalhatnak, de ez nem jelenti azt, hogy az ezen a nyelven beszélők kizárólag csak azon a földrajzi területen élnének (Szalai 2006: 170). A csoportosítás az alábbi táblázatban látható:

ROMANI								
BALKÁNI		VLAH		CENTRÁLIS		ÉSZAKI		
dél-balkáni I.	dél-balkáni II.	déli vlah	északi vlah	északi centrális	déli centrális délkeleti vs. délnyugati		észak-keleti (balti-orosz)	észak-nyugati (német-skandináv)
arli, szepecsi, erli, krími romani, urszári stb.	drindári, bugurdzsi, kalajdzsi stb.	dzsambaz, gurbet, xoroxano stb.	kelderás, lovári, csurári, colári stb.	K-szlovák romani, Ny-szlovák romani stb.	rom-ungró, stb.	vend romani változatok: burgenlandi roman, prekmurje, vendetiko, stb.	xaladitka, loftiko (lett), lengyel romani, stb.	szintó, mánus, finn (kaale), stb.

1. táblázat: A romani nyelv dialektuscsoportjai és dialektusai

(Forrás: Szalai 2006: 171)

A négy nagy csoport: balkáni, vlah, centrális, északi. A balkáni csoportra leginkább a görög és török nyelv volt nagy hatással. Az ide tartozó változatokat főként Görögországban Albániában és Macedóniában, Törökországban és Grúziában beszélik. A vlah dialektuscsoportnál nagymértékű a román hatás. A déli ágához tartozó változatokat leginkább Albániában, Boszniában, Koszovóban és Görögországban ismerik. Az északi ághoz tartozó változatokat pedig Kelet-, Nyugat- és Közép-Európában illetve Észak-Amerikában beszélik. A centrális csoport déli ágának nyelvváltozatait Dél-Szlovákiában, Magyarország egyes részein, Ausztriában használják. Az északi ághoz tartozó típusokat pedig Ukrajna és Lengyelország egyes részein beszélik. Az északi csoport északkeleti ágának csoportjait Oroszország és Lengyelország bizonyos részein ismerik, míg a nyugati ágához tartozó nyelvváltozatok főként német nyelvterületeken használatosak (Szalai 2006: 172-173).

A romani nyelvű írásbeliségről érdemes tudni, hogy újkeletű jelenség, s ismertebb standard változata nem létezik. Az ezen a nyelven történő „alfabetizáció” is korlátozott. Még ha meg is valósul, az is leginkább önerőből, és csak a többségi társadalom nyelvén létrejövő írás és olvasás megtanulását követően (Szalai 2006: 168-169).

Magyar területeken, ha cigány nyelven hallunk valakit beszélni, számos ismerős szóra figyelhetünk fel. Ennek oka, hogy a romák nyelvére hatással van a magyar nyelv, így számos jövevényszó került bele nyelvükbe, illetve a magyar nyelvben is megfigyelhetők

romani eredetű kifejezések, például: séró (fej), manus (ember), dik (lát), vakerál (beszél), stb.

Elmondható, hogy a cigányság nyelvhasználatára igen jellemző az átkozódás, ezzel többnyire nyomatékosítják mondandójukat. Például ha nemet mondanak egy kérésre, s átokkal nyomatékosítják azt, akkor aki kért tőle valamit, inkább eláll kérésétől, csak hogy ne teljesüljön az átok az adott személyre. Ilyen átkok például: „*úgy haljon meg a gyerekem, a rák egye ki a belem, addig éljek*” (Dr. Balogh – Fábiánné 2012: 99).

1.6 Jelenlegi helyzetük

Kállai Ernő a következőképp fogalmazza meg a cigányság jelenlegi helyzetét Európában: „...jól látható, hogy egész Európában egy olyan transzteritoriális, különböző identitású és társadalmi helyzetű csoportokról van szó, amelyeket összeköt a feltételezett közös – vélhetőleg Indiából eredő – származás, az anyaország-nélküliség és az ebből fakadó kisebbségi helyzet, valamint a minden országban meglévő diszkrimináció és társadalmi peremhelyzet” (Kállai 2015:25). Hogy pontosan hányan is élhetnek cigányok jelenleg Európában, nehéz megválaszolni. 2018-as becslések szerint számuk 6,5 millióra tehető. Ezek többsége a Kárpát-Balkán régióban figyelhető meg (Romániában 2,2 millió fő, Magyarországon 0,8 millió fő, Bulgáriában 0,8 millió fő, Szerbiában 0,25 millió fő. Illetve saját lakossági arányukhoz képest elég sok cigány él Macedóniában és Koszovóban. Dél- és Nyugat-Európában 1,5 millióra teszik a számukat. Spanyolországban 0,8 millió főre, Franciaországban 0,4 millió főre, Görögországban 0,2 millió főre becsülik a számukat.) (Nagy – Sztojka 2019: 25-26).

Ukrajnában a 2001. évi népszámlálás adatai alapján a lakosság 0,1 %-a vallotta magát romának, ám feltételezések szerint számuk jóval nagyobb, mint ahányan magukat cigánynak mondták, feltehetőleg 200.000 és 400.000 között mozoghat létszámuk. 2001-es adatok szerint Ukrajnán belül Odessza megyében illetve Kárpátalján élnek a legtöbben romák, s az ukrainai romák 29,4%-a kárpátaljai. Anyanyelvük tekintetében az Ukrajnában élő romák 45 százaléka a cigány nyelv valamely változatát tekinti anyanyelvének, 21 százaléka az ukránt, 13 százaléka az orosz, s a maradék 21 százalék pedig egyéb más nyelvet tart anyanyelvének. Azok a cigányok, akiknek nem a cigány nyelv az anyanyelvük jellemzően nem beszélik azt, ukránul és oroszul azonban a romák nagy része beszél (ukránul 39,7%, oroszul 33,6%). Kárpátalján főként magyar anyanyelvű cigányokkal lehet találkozni, akik nem igazán beszélik a cigány, ukrán és orosz nyelveket. A romák többsége

nem vallja magát cigánynak. Kárpátalján nagy részük magyar nemzetiségűnek tartja magát (Braun – Csernicskó – Molnár 2010: 45,49, 51; Eredics szerk. 2022: 14-15).

Kárpátalján a cigányok többnyire a falvak peremén, az úgynevezett „táborokban” laknak. A megyében mintegy 120 ilyen tábor található, ahol a romák nagy része az alapvető dolgok nélkül – mint például a vezetékes víz, gáz, csatornázás – birkóznak meg a mindennapokkal. Legtöbbjük zsúfolt, felújítás igénylő házakban, szegényes körülmények között él. A táborok többségében betonút sem található, illetve hulladékelszállítás sincsen. Több helyen pedig külön óvodát, iskolát, templomot építettek számukra, ezzel ténylegesen kiközösítve őket az adott település közösségéből (Braun–Csernicskó–Molnár 2010: 51; Eredics szerk. 2022: 16).

Kárpátalján a romák foglalkoztatásával kapcsolatban elmondható, hogy csupán 38%-uk rendelkezik munkával (roma civil szervezetek becslései alapján). Nők esetében a munkavállalást még inkább nehezíti a gyermeknevelési illetve a háztartási feladatok megléte, valamint az, hogy körükben jobban jellemző az írástudatlanság és az iskolák hamar történő otthagynása (Eredics szerk. 2022: 18).

2. ROMÁK ÉS „MÁSOK”

2.1 Együttélés-megítélés a történelem folyamán

Ahogy már szó volt róla, a cigány közösségek – a világ bármely pontján éljenek is – mindig kisebbségnek számítanak, emiatt nagyban függ életük attól, hogy a többségi társadalom mennyire befogadó velük szemben. Kutatások pedig bizonyítják, hogy a többségi társadalom egy részének megítélése szerint cigánynak lenni nem túl magas presztízsű dolog. Elmondható, hogy a történelem során a cigányok általában mindig különböztek valamilyen szinten a többségi lakosságtól, amit magyaráz eltérő kultúrájuk, szokásaik is. Így sokszor perifériára szorultak s nem csak megítélésükben, hanem földrajzilag is. A régebbi időkben is közösségeik az adott lakosság legszegényebbjei közé tartoztak, ami szintén hozzájárul ahhoz, hogy egyes települések szélén találjanak csak lakóhelyre, mivel igyekeztek őket eltávolítani a város/falu központjától. Ennek lett eredménye a cigánytelepek /-táborok létrejötte. A romák felé kialakult sztereotípiát több minden magyarázhatja, egyik közülük, hogy a cigányokat mindig is eltérő népek tartották, sokféleség jellemezte/jellemzi őket, s változatos az identitásuk is. Ugyanakkor a történelem során keletkezett írásokban is olykor leminősítésben részesültek (pl. Johann Thurmaier vagy Luther Márton írása).

A történelem során megfigyelhető volt a gyakorlatban is a cigányokhoz történő diszkriminatív hozzáállás, amit több velük szemben tett intézkedés is bizonyít, többek között:

- 1447: kitiltják a romákat Barcelonából;
- 1471: romapolitikát szabályozó törvények keletkeztek Svájcban;
- 16. századtól a romák üldözése egyre gyakoribb, kémkedéssel vádolják őket, megtiltják a velük való érintkezést, valamint ettől kezdve több országban a kényszer-asszimiláció sem ritka a romákkal szemben.

Magyarországon a 15-16. század tájékán egyfajta egyensúly volt felfedezhető a városok és romák között. Ekkor a romák többnyire csak átutazóban járták az országot, így nem érintkeztek nagymértékben a lakossággal. Azonban miután a török hódoltság befejezésével az ország lakossága gyarapodni kezdett, így a romák száma is egyre csak nőtt, elkerülhetetlenek voltak az ellentétek, s ennek megfelelően alakultak ki cigánykérdést szabályozó rendeletek. I. Lipót 1701-ben a romákat törvényen kívül helyezte. 1724-ben III. Károly elrendelte, hogy azokat a cigányokat, akik lopnak, büntessék meg, akik pedig jól viselkednek, azoknak gondoskodjanak a tisztességes megélhetésükről. Mária Terézia és II.

József idejében a cél a romák „átnevelése” volt, így erőteljes volt a velük szemben folytatott kényszeres asszimiláció. A 19. századra a cigányságról két fajta kép alakult ki, egyiket a fennmaradó sztereotípiák alkották (a cigányok lopnak, kerülnek a munkát stb.) a másik felfogás pedig a szépirodalomból származó, romantikus kor által alkotott kép a muzsikus bajszos cigányemberről, az ékszerekkel, színes szoknyákban táncoló cigánylányokról, jósló cigányasszonyokról stb. (Vinkler 2013: 63-66).

Nagy Pál öt történelmi időszakot különít el a cigány-nem cigány együttélés tekintetében, ezek:

1. „A 15-16. század, a tartós együttélési feltételek megteremtésének időszaka”

Ebben az időszakban a cigányok és a nem cigányok egymás felé tanúsított kölcsönös elfogadása volt a jellemző. Ennek okát kutatások abban látják, hogy jellegzetes kézművességükkel (kovácsolás) a romák kivették a részüket a munkákban. A nyugat-európai államokkal szemben, ahol már megkezdődött a cigányok tevékenységeinek szabályozása, kordában tartása, Magyarországon mindez még nem indult meg, hisz itt még nem volt olyan nagy szakadék a többségi társadalom és a romák között. Egészen a 18. századig a cigányokat senki, semmi nem kényszerítette, hogy sajátos életmódjukat, kultúrájukat feladják és mégis be tudtak illeszkedni a társadalomba. Erre a korszakra az volt a jellemző, hogy a cigányok helyzetének szabályozása csak helyi szintű volt, és majd csak a 18. század második felétől lett országos szintű.

2. „A 18. század második fele a felvilágosult abszolutizmus civilizatorikus kísérletének időszaka”

Mária Terézia 1758-tól egyfolytában azon ügyködött, hogy különféle rendeletekkel rábírja a romákat az állandó letelepedésre, teljesen be akarta őket olvasztani a többségi társadalomba, feladatta volna velük saját életmódjukat egyenjogúsításuk érdekében. Azonban a cigányok nem akarták feladni értékrendjüket, életformájukat, főleg az újonnan érkező cigányok. Ezt mutatja az is, hogy abban a néhány vármegyében, ahol sikerült a romák szabályozása, a cigányok a régóta ott élő cigányok voltak (kárpáti cigányok). Nagy Pál szerint a 18. században a romák és a nem romák között a kapcsolatok intenzívebbé váltak, és nem az előírt rendeletek, hanem inkább a spontán folyamatok irányították.

3. „A 19. század utolsó harmadában a polgárosodás, a modernizáció és a „humanitás követelménye” vetette fel azokat a kihívásokat, amelyek a központi kormányzatot is az integrációs utak keresésére készítette.”

Miután meghalt II. József átmeneti időszak alakult ki a romák életében. Az országgyűlések rendszeres ügye lett a cigányok helyzete, s ez két felismerést is hozott. Az egyik, hogy

egyenlőtlenül oszlanak el településként a romák, a másik, pedig hogy a velük szemben erőltetett változtatások nem éppen hozhatnak pozitív eredményt. Megfigyelhető volt ebben az időben a cigányok egyre nagyobb mértékű differenciálódása, egyre nagyobb lett a különbség egyes cigány csoportok között. A 19. században felmerült egy új együttélési modell igénye. Az 1893-as cigányösszeírásban a rendező elvet a romák letelepedettsége vagy annak ellenkezője jelentette, így megkülönböztettek ebben az időben: állandóan letelepedett, huzamosabb ideig egy helyen élő, és vándorló cigányokat.

4. „Az 1950-es években újabb modernizációs csapda keletkezett, amit ellentmondásosan ugyan, de az iparosodás oldott meg, s az 1980-as évekig tartó, növekvő munkaerőpiaci integrációs folyamatot váltott ki.”

A kommunista hatalom egységesítették az összes, különböző cigány csoportot. A cigányok letelepedtetését, illetve állandó munkához kötését szorgalmazták. 1961-ben már nem a letelepedettség, hanem a beilleszkedtség alapján kategorizálták a cigányokat, így megkülönböztették a beilleszkedett cigányokat (az átlagos magyar lakosság színvonalán élnek), beilleszkedésben lévő cigányokat (alacsony színvonalon, a települések határán viskókban élnek alkalmi munkákból), be nem illeszkedett cigányok (félleg letelepedettek, máról holnapra élnek). Az 1960-as, 1980-as években változások történtek a cigányok életében, a falvakból a migráció a városok felé fordult, javult a cigányok szociális és iskolázottsági jellemzői, egyre többen dolgoztak, viszont ez mégse volt elég a többségi társadalomba történő beilleszkedésükhöz.

5. „A rendszerváltás 1990 óta tartó folyamatának neuralgikus pontja a cigányok/romák társadalmi helyzetének rendezése, amely minden korábbinál élesebb kérdéseket vet fel.” 1990-től új együttélési modell összeurópai jelentőségű megteremtése volt a cél. A rendszerváltás utáni idők a romák nagyfokú elszegényedését hozta, s ezzel együtt fokozódott a velük szembeni diszkrimináció, előítéletesség, illetve a szegregált oktatás (Kotics 2020: 17-34; Nagy 2007: 4-14).

2.2 A romák és a többségi társadalom együttélésének típusai

A romák és nem romák együttélésének kutatása nem elhanyagolt téma, mégis kevés olyan tipizálást találni, mely a romák és nem romák együttélési helyzeteit írja le. Oláh Sándor és Bíró A. Zoltán a cigányság többséghez való viszonyulásának három fajtáját különbözteti meg a székelyföldi cigány–magyar kapcsolatok alapján, ezek:

1. „Teljes elkülönültség”: itt nagymértékű társadalmi és kulturális elkülönülés figyelhető meg, főleg a gazdag cigányok részéről, mivel ők nincsenek semmilyen szempontból ráutalva a többségi társadalomra.
2. „Konfliktusos különélés”: főleg szegény romákról beszélünk itt, akik ugyan rászorulnának a többségiekre, viszont azoknak a romák felé kialakult viszonya negatív, ezért nem teszik.
3. A „beépülő modell”: a romák és a többségi társadalom jelentős mértékben érintkezik egymással, a romák munkát végeznek a magyar családoknál, olykor vegyes házasság is előfordul (Bíró-Oláh 2002: 39-43).

Kotics József szerint az alábbi tényezők lehetnek befolyással az együttélés típusaira:

1. Az, hogy hány etnikai közösség él egy helyen (ha kettő, bipoláris, ha több multietnikus együttéléstről beszélünk).
2. Az etnikai közösségek számaránya.
3. Az, hogy a közösségek őshonosak, vagy csak betelepültek, azaz hogy hosszabb vagy rövidebb ideje áll fenn az együttélés.
4. A betelepülő közösségek kapcsán befolyással bírhat, hogy honnan érkeznek, városi vagy falusi környezetből.
5. Az, hogy az együtt élő közösségek részesei-e a lokális térben történő együttélésnek.
6. A részközösségek társadalmi szerkezete.
7. A roma közösségek belső tagoltsága.
8. A roma közösségek etnikai identitása: felvállalja-e hogy cigány, rejtőzködő identitás jellemzi, vagy nem vállalja fel roma származását.
9. A megélhetési módszerek különbözőségei (vagy azonosak vagy eltérőek, esetleg részben fedik egymást).
10. Térbeli különlet megléte vagy hiánya.
11. A közösségek kapcsolata: gazdasági, műrokonsági, rituális. Ezek megléte, hiánya.
12. Az, hogy a romák hogyan viszonyulnak a kirekesztéshez: elfogadják vagy igyekeznek leépíteni.
13. A helyi elit cigányokhoz való viszonya.
14. A sztereotipizálás jelenléte.
15. Az etnikus határok fenntartása vagy leépítése. (Kotics 2020: 346-349).

2.3 A romák és a többségi társadalom együttélésének hatásai

A romák a világ bármely pontján éljenek is, kisebbségnek számítanak, Kárpátalján pedig számos területen, mint „kisebbség a kisebbségben” viszony mentén élnek.

A kisebbség és a többség viszonya sok mindentől függ, nem lehet egyértelműen pozitívan vagy negatívan jellemezni azt, mivel vannak az életnek olyan területei, ahol esetleg alakulhat ki konfliktus, de olyan is ahol nem. Például Magyarországon a többségi társadalomból ellenszenvet vált ki a cigányokra jellemző nagyfokú munkanélküliség, s az emiatt történő állandó segélyek felvétele a körükben. Ugyanakkor viszont a vallás terén már nincs ilyen ellenszenv felénk, mivel hasonlóan a többségiekhez a romák is keresztények vagy épp vallástalanok itt (A. Gergely – Gelsei – Gergely – Horváth 2004: 104).

Az, hogy a cigányok mindenütt kisebbségként vannak jelen, hatással van rájuk, mivel kénytelenek alkalmazkodni az adott ország, terület sajátosságaihoz, hisz abban élnek minden nap. Ez persze nem jelenti azt, hogy nem lennének saját szokásaik, jellegzetességeik, amelyek eltérnek a többségi társadalométól, hisz ahogy már korábban is írtam a romák sajátos kultúrával rendelkeznek: kettős kultúrájuk van, melynek egyik részét saját tradíciórendszerük, másik részét pedig az egyéb társadalmaktól átvett szokások adják (Bari 2009: 1). Nyelvhasználat terén is megfigyelhető, hogy nagyon sok cigány közösségben például már nem is beszélnek a cigány nyelvet, csak a többségi társadalom nyelve használatos, azt tekintik anyanyelvüknek is. Ez a jellemző Kárpátalján is, ahol a legtöbb cigány magyar anyanyelvvvel rendelkezik (Braun – Csernicskó – Molnár 2010: 45). Illetve ott, ahol beszélnek is a roma nyelvet a cigányok, nyelvükre hatást gyakorol a többségi társadalom nyelve, így több jövevényszó, vagy kifejezés kerül át a többségi társadalom nyelvéből a saját nyelvükbe (Dr. Balogh – Fábíánné 2012: 99). Horváth Rudolf írásában megfogalmazza, hogy Magyarországon például a kóbor cigányok nyelvében, ha egy szóra nincs megfelelőjük, akkor a magyar kifejezést használják, az alábbi végződések valamelyikével együtt: í, o, vo, ó, vój (pl.: söprű – söprűvó) (Horváth 2014: 9). Kijelenthető tehát, hogy a többségi társadalom hatást gyakorol a romákra mind kultúra, mind szokások, mind pedig nyelvhasználat terén. Ugyanez azonban fordítva is megfigyelhető. A romák bár mindenütt a többségi társadalom mellett élnek, de eltérő kultúrájuk, szokásaik, sajátosságaik, nyelvük miatt külön csoportot képeznek, ami azt is jelenti, hogy nem olvadtak seholy sem bele teljesen a többségi társadalomba (Dr. Balogh – Fábíánné 2012:21). Emiatt sajátosságaik, kultúrájuk, nyelvük hatást gyakorol a többségiekre. Például a roma nyelvből is kerülnek át jövevényszavak a többségiek nyelvébe, s ez a magyar nyelvhasználatban is megfigyelhető.

3. A ROMA-MAGYAR EGYÜTTÉLÉSRŐL

A romák jelentős mértékben különböznek a magyaroktól mind gazdaságilag, mind társadalmilag. A romák helyzete Magyarországon (2012) című írásban is olvashatjuk, hogy a romákat eltérő kultúra, nyelvi sajátosságok, etnikai tulajdonságok jellemzik, átlagéletkoruk, jövedelmük, iskolázottsági, illetve foglalkoztatottsági jellemzőik is jóval alacsonyabb a magyarokétól Magyarországon, s ugyanez jellemző Kárpátalján is (Braun–Cserniczkó–Molnár 2010: 95).

A romák szegénysége, különböző kultúrája, illetve eltérő etnikai, nyelvi jegyei folytán a negatív sztereotípiái egyáltalán nem ritka az irányukba a magyarok részéről (Braun–Cserniczkó–Molnár 2010: 95).

Egy Kárpátalján végzett kutatás adatai szerint – melyet 18 éven felüli kárpátaljai magyarok körében végeztek – a magyarok a cigányok felé viszonyulnak a legkedvezőtlenebbül. Kiderült, hogy sajátjaikhoz, azaz a magyarokhoz pozitívan viszonyulnak, őket a családjaikba fogadnák, az oroszokat, ukránokat munkatársként tudnák elviselni, a négerket és zsidókat szomszédként lennének képesek elfogadni, míg a cigányokkal vállalt legközelebbi viszony, amit még elviselnének, az csupán csak az egy településen való élés. Számos interjút is készítettek kárpátaljai magyar közösségekben a cigányokhoz fűződő viszony kapcsán, amelyekből ugyancsak az derült ki, hogy meglehetősen negatívan viszonyulnak hozzájuk. Mindezekon kívül számos egyéb kutatás, mely a megyében ezzel kapcsolatban készült, is kimutatja, hogy a cigányok felé kialakult viszony nem nevezhető pozitívnak, ami rányomja a bélyegét az együttélési sajátosságokra is a magyarok és romák között (Braun–Cserniczkó–Molnár 2010: 99-106).

A romák felé kialakult negatív viszony az élet több területén is észrevehető, például az oktatásban is. Kárpátalján az iskolákban megfigyelhető, hogy egyes osztályokban egyre több a cigány tanuló, mivel ahol megjelennek a roma tanulók, a magyar gyerekek szüleinek nagy része lányát/fiát emiatt ukrán osztályba adja. Ezt a tettet a szülők azzal magyarázzák, hogy abban az intézményben, ahol megjelennek a roma tanulók, a színvonal is csökken (Braun–Cserniczkó–Molnár, 2010: 71-74). A roma gyerekeket érintő megkülönböztetés, negatív viszony hatással van iskolai teljesítményükre. Kihat rájuk – ha magyar gyerekekkel együtt tanulnak – az, hogy hogyan „működik” az osztály, milyen helyet foglalnak el ők abban. Illetve hátrányként érheti őket az is, hogy nem esik szó saját kultúrájukról, nyelvükről az iskolában (Cséke–Fónai, 2018: 209-210; Braun–Cserniczkó–Molnár, 2010: 88-89).

A 2022 februárjában elkezdődő orosz-ukrán háború következtében számos Ukrajnában élő roma vándorolt ki az országból. Magyarországra is sok roma érkezett. A Romaversitas szervezete végzett egy kutatást az Ukrajnából érkezett cigányok (többnyire kárpátaljai romák) körében helyzetük feltárása miatt, ezzel hívva fel a figyelmet az adott szituációra, illetve segítségnyújtás céljából, mivel az általános előítéletesség a romák felé még ebben a helyzetben is megfigyelhető mind Magyarországon, mind pedig a kárpátaljai magyarok körében (Eredics szerk. 2022: 11, 29).

4. A KUTATÁSRÓL

4.1 A kutatás módszere

A magyar és roma lakosság együttéléséből fakadó nyelvi és kulturális sajátosságok felderítése végett kutatást végeztem a cigány és roma lakosok körében Kárpátalján, melyet kérdőíves formában készítettem el. A felmérés három kárpátaljai településen: Barkaszón, Szernyén és Nagydobronyban készült.

Barkaszóról tudni kell, hogy főként magyar lakosok élnek itt, viszont néhány ukrán család is előfordul, s jelentős a cigány lakosok száma is. A barkaszói roma közösség a falu szélén él egy nagyobb területen. Bár bőven vannak, akik felköltöztek közülük a faluba.

Szernye Barkaszóhoz – hasonlóan – magyarlakta falu, az itteni romák, szintén a falu szélén élnek, a táborban. Itt nem jellemző, hogy a romák felköltöznek a faluba.

Nagydobronyban is főleg magyarok élnek, s itt sem jellemző, hogy a romák betelepültek volna a faluba (csak csekély számban), hanem a falu mellékrészében található táborban laknak.

Kutatásom célja feltérképezni a magyarok és a romák együttélési sajátosságait, azaz hogy milyen viszony mentén élnek ezekben a falvakban a romák és a magyarok, mi jellemzi a kapcsolatukat. Illetve hogy milyen hatással van a két közösségre az együttélés, s ezek a hatások miben mutatkoznak meg: vannak-e olyan nyelvi, kulturális sajátosságok, melyeket a romák átvettek a magyaroktól vagy esetleg fordítva.

Összesen 65 személyt kérdeztem, mindegyik településről 10 roma embert, illetve Barkaszóról 13, Szernyéről 12, Nagydobronyból pedig 10 magyart sikerült bevonni a felmérésbe, azaz együttevve 30 roma és 35 magyar résztvevője lett a kutatásomnak. A romák körében az adatfelvétel személyesen történt papíralapú kérdőívek által, melyeket én töltöttem ki a romák válaszai alapján. Néhány beszélgetést sikerült hangfelvétel formájában is rögzítenem. A magyar emberek körében a felmérés ugyanezen kérdőív online változatával történő kitöltésével valósult meg, melyeket az adott személyek önállóan töltöttek ki.

A kérdőívben az általános adatokon kívül (mint például a nem, életkor, hisz ezek is befolyással lehetnek az eredményekre) olyan kérdéseket tettem fel, melyből kiderülhet, hogy milyen településenként a két közösség viszonya, nagy hangsúlyt fektettem a személyes megítélésre. Többek között olyan kérdéseket tettem fel, mint például:

- Hogyan jellemezné inkább a cigányokkal/magyarokkal történő kapcsolatot, együttélésnek vagy egymás mellett élésnek? Miért?

- Ön szerint jelen van-e előítéletesség, diszkrimináció a romák felé kialakult viszonyban?
- Vannak-e konfliktusok a romák és magyarok között a településen? Ha igen, tudna-e rá példát mondani?
- Ön szerint milyen különbségek vannak a romák és magyarok között? (akár nyelvi, akár szokásbeli, viselkedésbeli, kulturális sajátosság).
- Ön szerint hatással vannak-e a romák a magyarokra, és fordítva? Ha igen, miben nyilvánul ez meg?

Valamint annak érdekében, hogy megfigyeljem vannak-e jellegzetesebb szokásbeli különbségek a magyarok és a romák között, rákérdeztem arra is, hogy bizonyos ünnepeket fontosnak tartanak-e, s ha igen, hogyan ünneplik azokat, valamint megkértem arra is a válaszadókat, hogy mesélik el hogyan telik egy napjuk, ugyanabból a célból.

4.2 Hipotézisek

A felméréssel kapcsolatos előzetes feltételezéseim a következők:

H1: Az együttélésből fakadó nyelvi és kulturális sajátosságokat befolyásolhatja, hogy milyen arányban élnek romák közvetlenül a magyarok körében, azaz bent a faluban.

H2: A Barkaszón létrejövő eredmények nagyobb mértékben különbözhetnek a másik két település eredményeitől (nagyobb arányban élnek itt romák, s jelentősebb mértékben figyelhető meg – a két másik településhez mérten – hogy számos roma nem a táborban, hanem bent a faluban lakik).

H3: A magyarok és romák között kialakult viszony, a két népcsoport egymásról alkotott képe, személyes tapasztalatai befolyásolják az eredményeket.

4.3 Az eredmények bemutatása

Barkaszó

Barkaszón a kutatás 10 roma és 13 nem roma, azaz magyar személy körében zajlott. A válaszadók kora 21-66 között van. A megkérdezett 10 roma személy szinte mindegyike romának vallja magát, egy adatközlő válaszolta azt, hogy ő román (de a beszélgetés során kiderült, hogy romát ért alatta), illetve ketten magyarnak és cigánynak is mondták egyszerre magukat, az egyik hozzá is tette, hogy ők elfogadják ezt is, azt is. A nem roma személyek közül majdnem mindenki magyar nemzetiségűnek vallotta magát, egy személy

volt, aki a magyar mellett az ukránt is írta, illetve szintén egy személy ukránnak vallotta magát.

Anyanyelve mindenkinek - romáknak és a magyaroknak is – a magyar. A romák körében többen beszélnek az ukránt, ketten egy kis mértékben, hárman pedig nem beszélnek semmilyen más nyelvet a magyaron kívül. Azok közül, akik saját bevallásuk szerint tudnak ukránul, került ki az a két ember, akik valamennyit tudnak cigány nyelven is, viszont csak az egyikőjük tudott példát mondani (*sávále romáre*), a másik azt a választ adta, hogy ő csak csúnya szavakat tud romául, és nem akarja mondani. A magyar válaszadók körében nagyobb mértékben fordul elő más nyelv ismerete. Sokan beszélnek az anyanyelvükön kívül más nyelvet többen az ukrán nyelvet mondták, volt aki az orosz. Akadtak olyanok, akik az ukrán nyelv mellett az orosz is említették, valamint volt, aki ezek mellett mondta a németet is, más az ukrán nyelv mellett az angolt említette, egy ember pedig saját bevallása szerint csak minimális szinten beszél az ukránt, az angolt és a németet. Három olyan személy volt itt is, akik azt írták, hogy nem beszélnek semmilyen más nyelvet az anyanyelvükön kívül, bár létszámhoz mérten kevesebbnek számít ez a magyaroknál mint a romáknál. Érdekes, hogy Barkaszón a nem roma válaszadók jobban ismernek roma kifejezéseket, mint a romák, hisz többen soroltak fel válaszaikban roma szót. Ilyen válaszok születtek: „*A rákba, dikk, izító (izesító), jönnek a hívők (rendszerint külföldi segélyszervezetek képviselői, kik anyagi vagy egyéb adományokat hoznak számukra igei szolgálattal egyetemben), pulya, magyarok (a település fehér lakosait nevezik így)*”, „*devla ,raj, szoszi, gádzsó, sukár, dik, dzsukel, zsámo, szovel*”, „*Izító-ételizesítő,tik is-ti is ,iltessen-éltessen*”, „*Dik, more,csajé, gadzsó*”, stb. Azonban néhányan ki is emelték közülük, hogy ismerik, de nem használják ezeket a kifejezéseket. Azonban itt is sokan (heten) vannak azok, akik nem ismernek roma kifejezéseket.

Iskolai végzettsége a megkérdezett 10 barkaszói roma közül ötnek nincs, azaz nem jártak iskolába, egy nő csak egy osztályt járt, hárman rendelkeznek általános iskolai végzettséggel, illetve szintén egy nő 10 osztályt járt. Azonban az iskolai végzettséget mindnyájan fontosnak tartják. Az egyikőjük a beszélgetés során például elmondta azt, hogy ő bár nem járt iskolába, de fontosnak tartotta volna, hogy járjon, viszont félt, hogy kigúnyolják fent az iskolában a magyarok, mert dadogott: „*Én is magamat fontosnak tartottam vón, csak én mikor kicsi voltam, nagyon dadogtam. De annyira dadogtam, hogy szégyelltem, hogy mán na kérjek tőled bocsánatot, hogy a magyarok kigúnyolnak (...). Na, oszt akkor azt mondtam az osztály tanítómnak, hogy ne haragudjon, nem tudok járni az iskolába, mert mondom, fognak a magok népiek, fognak engemet gúnyolni. Ne félj, azt*

mondja, nem fognak. Mondom, fognak, én meg idegbajos vagyok, mert engem, hogy mondjam, én fekiüdtem a kórházba a szívemre, úgyhogy (...). Úgyhogy én idegbajos vagyok. És én azért nem jártam az iskolába". A magyar válaszadók mindegyike ezzel szemben rendelkezik valamilyen iskolai végzettséggel. Öt személy legmagasabb iskolai végzettsége a középiskola, ketten szakiskolát végeztek, egy ember főiskolára járt, illetve öten rendelkeznek egyetemi végzettséggel. A többség fontosnak tartja az iskolai végzettséget, akik megindokolták miért, az alábbi válaszokat adták: *„Igen, fontosnak tartom. A tudás hatalom, a buta, tanulatlan ember mindenkinek ki van szolgáltatva”, „Igen, ezzel már külföldön is többé nézik az embert mint egy általánossal”, „Igen, mert egy diplomát bárhol, bármikor fel lehet használni”, „Igen. Megélhetési forrás, egzisztencia”, „Igen, az érvényesülés végett*". Viszont itt akadt olyan válaszadó is, aki nem tartja fontosnak az iskolai végzettséget, egy másik személy pedig az alábbi választ adta: *„Nem minden esetben, az a fontos, hogy milyen ember*".

Barkaszon a romák körében a megkérdezett nő válaszadók nem dolgoznak, otthon vannak, ketten hozzátették, hogy gyerekeket nevelnek, a harmadik pedig csak annyit mondott, hogy a férje dolgozik. A férfiak többsége erdő vágással, fa eladással foglalkozik, illetve van aki csatornázással, henteskedéssel és vasbetonszereléssel keres pénzt, főleg alkalmi munkákból élnek. A magyar válaszadók körében azonban jobban megfigyelhető a stabil munkahely megléte. A legtöbben tanárok, néhányan a férfiak közül építkezésen is dolgoznak, illetve van, aki villanyszerelő, vagy vállalkozó. A nők közül pedig, aki nem tanár vagy tanító az szociális ápoló, illetve ketten a tanítás mellett mást is csinálnak, van aki könyvtáros, s van aki saját vállalkozást is vezet mellette. Egy férfi válaszadó nyugdíjasként él, egy nő válaszadó pedig erre a kérdésre azt válaszolta, hogy ő anya. Megfigyelhető különbség tehát az is, hogy a magyar nő válaszadók mindegyike (egy kivétellel) dolgozik valamit, pénzt keres, míg a roma nők többnyire csak otthoni teendőkkel töltik napjaikat, illetve gyereket nevelnek.

Családjuk anyagi helyzetét a legtöbb roma illetve magyar válaszadó is átlagosnak, vagy elfogadhatónak ítélte meg, azzal a kivétellel, hogy a nem romák körében volt egy személy, aki jómódúnak tartja a családjá anyagi helyzetét.

Arra a kérdésre, hogy ön szerint hogyan viszonyulnak a településen élő magyarok a romákhoz, mindegyik roma azt a választ adta, hogy jól/nagyon jól. Ezzel szemben a magyarok nem adtak ennyire egyértelmű választ erre a kérdésre. Volt, aki azt válaszolta, hogy nem tudja, más szerint semleges viszonyulnak a magyarok a romákhoz, egy másik válaszadó azt mondta, hogy szerinte elfogadják, de inkább a neheztelés jellemző. Két

vélemény szerint pedig személytől függő, ki hogy viszonyul a romákhoz, volt aki szerint mostanság már jobb a viszony, mert a romák közül többen vallásosak lettek, néhányan pedig azt a választ adták hogy szerintük elvannak egymással vagy egymás mellett illetve elfogadják őket, az egyik adatközlő válasza például a következő volt: *„Elfogadjuk őket, bár nagyon zavaró hogy a polgármester megengedte hogy a falun belül lakjanak. Továbbá sokat megengednek maguknak lopnak csúnyán viselkednek szemetelnek. Saját példa hogy előttem vittek át a házukból az utca túloldalára a szemetes zsákot es csak bele dobták az árokba... A másik hogy előző héten takarították a falut az iskola gyerekei aztán a roma gyerekek meg mentek és lazán ledobták az útra a szekérről a fagyis papírt. Kis jó modor nem ártana nekik....”*. Csupán egy magyar válaszadó volt, aki szerint jól viszonyulnak a magyarok a romákhoz Barkaszón.

A romák saját viszonyukat a magyarok felé is jónak jellemezték, az egyikük ezt a választ adta: *Hát, ahogyan csak űk, normálisan egymást szeretik, nem bántják egymást. A magyarok körében ez szintén változó, szerintük a romák kihasználják a magyarokat, illetve próbálják leutánozni őket, illetve születtek ilyen válaszok is: „Elfogadják, mert élnek belőlük. Rosszhiszeműnek a falu fehér lakosaival, a fiatalok tiszteletlenek”, „Azt látom, hogy egyre több romát hívnak az emberek a házaikhoz segíteni, akár kerti, akár háztáji munkában”*.

Mindebből kifolyólag nem meglepő, hogy a romáknak az se lenne probléma, ha a családjaikba esetleg magyar kerülne, tehát az ilyen közeli viszonyt is elfogadhatónak tartanák a magyarokkal. Ezzel szemben a magyarokra ez fordított esetben nem jellemző, mivel a legközelebbi viszony, amit ők el tudnak viselni a romákkal kapcsolatban, az az egy településen való élés.

A megkérdezett romák szerint a faluban régen voltak konfliktusok a romák és a magyarok között, példának a következőket mondták: *„Hát régen vótak konfliktusok, mert lenézték egymást, szóval a cigányokat lenézték régen, régen nem vót erkölcsösség, mint most”, „Hát más semmi, csak a részegség vezette űköt”, „Ilyen Mityu félével (...). Na árult, árul ilyen sör dolgokat, piát árul, oszt meg ilyen élelmes dolgot árul, oszt akkor, hogyha nem adik meg neki, akkor így veszekednek, meg jobbru-balru, csak ilyen Mityuval”, stb.* Az egyik férfi adatközlő azt a választ adta, hogy vannak most is konfliktusok, de ő nem akart példát mondani. A magyarok nagy része úgy gondolja, hogy vannak konfliktusok, s főleg azért, mert a romák szemetelnek, lopnak, hangosak, koszosak, illetve azért, mert a roma gyerekek belekötnek a nem romákba. Egy magyar válaszadó írta

azt, hogy szerinte ritka a konfliktus roma és magyar között a faluban, ketten pedig azt a választ adták, hogy nincs, nem igazán van konfliktus.

Mind a 10 roma válaszadó úgy gondolja, hogy Barkaszón nincs előítéletesség vagy diszkrimináció a romák felé kialakult viszonyban. A magyarok körében azonban körülbelül fele-fele arányban gondolják hogy van, illetve nincs előítéletesség, diszkrimináció a romák felé kialakult viszonyban, egy valaki pedig azt a választ adta, hogy szerinte részben fordul csak elő. Akik szerint van, válaszukat azzal magyarázták, mert a romák, lopnak, csalnak, eltérő az életvitelük, illetve senki sem szereti, ha roma költözik a szomszédjába. Akik szerint pedig nincs, az azért van, mert senki sincs már otthon, vagy mert a romák is emberek, s amíg nem bántanak másokat, addig nem zavarnak, többen azonban nem magyarázták meg, hogy miből gondolják ezt. A következő kérdésem az volt, hogy aki szerint van diszkrimináció a romák szerint kialakult viszonyban, azok szerint a romák ezt hogyan viselik. Érdekes azonban, hogy itt azok is válaszoltak, akik szerint nincs a feléjük kialakult viszonyban előítéletesség vagy diszkrimináció. Összességében a válaszadók nagy része szerint megpróbálják azt leépíteni a romák, sokan voltak azonban, akik azt a választ adták, hogy szerintük elfogadják, illetve minimálisan, de volt, aki szerint beépítik énképükbe ezt.

A válaszadók majdnem fele (négy ember) szerint Barkaszón nem jellemző a cigány-magyar vegyes házasság. Hárman mondták azt, hogy jellemző, és szintén hárman, hogy néha előfordul, tehát kismértékben jellemző, az egyikőjük említett is egy magyar lányt, aki velük lakik a táborban. A nem roma válaszadók majdnem fele szerint nem jellemző, míg a többség szerint kismértékben jellemző Barkaszón a cigány-magyar vegyes házasság.

Arra a kérdésre, hogy ön szerint hatással vannak-e a romák a magyarokra, vagy a magyarok a romákra a településen, több roma azt a választ adta, hogy a romák átvesznek szokásokat a magyaroktól. Sokan azt is mondták, hogy nincsenek hatással egymásra, az egyikőjük szerint azért, mert a romák nem járnak itt lopni. Az egyik roma pedig a beszélgetés során említette, hogy szerinte a magyarok próbálnak olyanok lenni, mint a romák, illetve fordítva, a romák is próbálnak olyanok lenni mint a magyarok. A nem roma válaszadók kisebb része szerint nincsenek hatással egymásra a romák és a magyarok a településen. Azok, akik viszont említettek valamilyen hatást, az főleg a romák magyarokra gyakorolt negatív hatása volt: *„A romák viselkedési stílusát, beszédet veszik fel a fiatalok, mert az alpári és nem kell hozzá önuralmat gyakorolni”, „Szerintem a tehetősebbek hatással vannak a magyarokra, főleg a hátrányos helyzetűekre. Fordítva*

nem gondolnám”. Illetve voltak akik szerint hatással vannak egymásra a romák és a magyarok a beszédben, viselkedésben, s az életvitelükben.

A következő kérdésre – hogy vannak-e valamilyen jellegzetes különbségek a romák és a magyarok között – a legtöbb roma azt mondta, hogy főleg beszédbe van különbség a magyarok és a romák között, mert a magyarok szerintük „kulturálisabban” beszélnek mint a romák, illetve egyeseknél a kiejtésben is vannak különbségek, az egyik válaszadó például azt mondta: *„Beszédbe abba vagynak (különbségek), viszont a románok nálunk valósiak, azok nem annyira kifajultak, mint a magyarok, de viszont próbálgatnak velek úgy lenni*”. Az egyik roma nő pedig az öltözködést, stílust, életmódot is említette különbségként a beszéd mellett. Ketten voltak, akik azt mondták, hogy nincs különbség a magyarok és a romák között. A magyar válaszadók mindegyike szerint van különbség a romák és a magyarok között, főleg viselkedés, nyelvhasználat terén, illetve születtek még ilyen válaszok: *„Más a kultúrájuk a cigányoknak a magyarokétól, eltér egy kicsit. Más a hozzáállásuk mindenhez. Mások a szokásaik, ha van pénzük azt rögtön elmúlatják, ezt maguk a cigányok mondták nem én találtam ki. Csak a mára gondolnak, hogy mi lesz holnap az már kevésbé érdekli őket. Pár szó kiejtése is Más náluk, de nagyjából egyezik a magyarokéval*”, *„Azt vettem észre, hogy sok romának nagyon ügyes a kezűgyessége, kosárfonással, lábtörlő fonással, vesszőseprű készítésével foglalkoznak. Vannak a mi szokásainktól eltérő szokásaik, de azokat annyira sajnós nem ismerem*”, *„Színárnyalat, illat, higiénia, viselkedés, kultúráltság, családon belüli szokások, szexuális érettség, erőszak, bűncselekményre való hajlam, munkaszeretet, Hazaszeretet stb stb stb*”, *„Nem fontos számukra az oktatásban való részvétel, ételeik jellegzetesek, életkörülményük rusztikus, kevéssel beérik, gondatlanok, nem gazdálkodnak de túlmenően szaporodnak*”, *„...az egyik tud viselkedni, a másik nem, a roma elküld a rákba ha nem adsz a szőlődből vagy akármidből*”.

Az ünnepeket a romák családi esetleg baráti körben tartják, akárcsak a magyarok, bár a baráti kör az nagyobb mértékben figyelhető meg inkább a magyaroknál mint a romáknál. Karácsonykor néhányan elmennek templomba a romák közül, de a többségnél ez nem jellemző, bent vannak a házba, vagy esetleg elmennek ismerősökhöz, rokonokhoz, az asszonyok sütnek, főznek, majd esznek, isznak, beszélgetnek. A magyaroknál nagyobb mértékben jellemző a templomlátogatás ilyenkor, de ettől eltekintve a válaszok alapján többnyire azonosan ünneplik ezt az ünnepet.

A húsvét is főleg családi körben van megünnepelve mind a romáknál, mind a magyaroknál. Járnak ilyenkor a fiúk locsolkodni. A roma fiúk járnak fel a faluba is, viszont

az egyik roma válaszadó szerint „*nem veszik űköt becsületbű*”. Az egyik roma nővel való beszélgetés során azt is megtudtam, hogy első nap szoktak járni náluk a roma fiúk locsolkodni, második nap meg a magyar fiúk is mennek. A templomlátogatás itt is nagyobb mértékben jelenik meg a magyarok körében.

A Szilveszterrel kapcsolatban két roma is kihangsúlyozta, hogy ez a legfontosabb nekik, nagyon szeretik: „*Várunk valami újat*”. Általában úgy ünneplik, hogy megvárják az éjfélt, koccintanak, családdal vannak, tűzijátékot lönek fel. Bár néhányan kiemelték, hogy idén nem tudják hogy lesz, mert azt hallották, hogy nem lehet majd ünnepelni (a háború miatt). A magyarok is családi körben ünnepelnek, bár többen említették a baráti kört (is), illetve itt akadt, aki ilyenkor elutazik. Itt is jellemző a magyarok körében, hogy templomba mennek ekkor.

A romák többsége ünnepli a születésnapokat is. Összegyűlnek ilyenkor, esznek, isznak. Azonban volt olyan roma válaszadó, aki azt mondta, hogy ahogy telik rá, úgy tartják. A magyar válaszadók mindegyike tartja a születésnapokat, családi, baráti körben ünnepelnek, ajándékoznak.

A keresztelővel kapcsolatban észrevehető a válaszok által, hogy Barkaszón a cigányok körében inkább a megáldás jellemző. Az egyik beszélgetés során kiderült, hogy ez lent a táborban található templomban történik, ahol a cigány közösségből származó kijelölt pásztorok végzik a megáldást. Nagyjából ugyanaz, mint a keresztelés, csak a keresztség használata hiányzik, de jelen vannak a keresztszülők is ugyanúgy. Néhálynak azonban meg van kereszelve, két válaszadó is elmondta, hogy gyermekeiket a görög-katolikus templomban megkeresztelték (mivel itt nincs szükség a kereszteléshez arra, hogy a szülők össze legyenek házasodva). Érdekes, hogy viszonylag elég sok 10, (de volt aki 30-at mondott) keresztszülőt is meghívják egy gyereknek. A magyar válaszadók körében fontos a keresztelés, ami a templomban történik, s utána általában ezt megünneplik.

A romáknál a házasságkötés annyira nem fontos, és nem is jellemző, illetve ha a lakodalom meg is történik, templomi esküvő nincs, vagy csak ritkán van. De lakodalmak is régebben voltak nagyok, most annyira már nem jellemző. Az egyik roma válaszadó elmondta, hogy szerinte valamennyivel különböznek az ünneplések a romák és a magyarok között, mivel például a romák a legeslegtávolabbi rokonokat is meghívják: „*Másképp tel minden*”. A magyarok körében a házasságkötés sokkal fontosabb szerepet élvez, mint a romáknál, s főleg a templomi, s polgári része, mivel ez a magyarok körében megtörténik, azonban a romáknál, ha van is lakodalom, főleg csak a buli része szokott megvalósulni.

A kérdőzött ünnepeken kívül a romák közül négyen azt mondták, hogy másat nem szoktak tartani, ketten említették a pünkösdot, illetve ketten a Mikulást, a gyerekek miatt. Valamint egy válaszadó említette, hogy semmilyen ok nélkül is sokszor összegyűlnek a romák és „*ugyanúgy ünnepelnek, mint csak az ünnepeken*”. A magyarok nagy része sem említett más ünnepet, amit ünnepeknének, azonban sokan voltak azok is, akik viszont említettek, főleg a pünkösdot, volt aki a ballagást, konfirmálást, más a névnapot, megint más a házassági évfordulót írta.

A roma férfiak körében észrevehető, hogy a napjaik alkalmi munkákkal telik, ki fáért megy, ki a lovaival foglalkozik, mindig elfoglalják magukat valamivel saját bevallásuk szerint, az egyik válaszadó például a következőket mondta: „*Én az erdővágáson járok, én többet vagyok az ólba a lovakkal. Fával, lovakkal, gyerekekkel is vagyok, de többet tőtök a munkával mint a gyerekekkel*”. A magyar férfiak is munkával töltik a napjukat, azzal a különbséggel, hogy itt a nagyrészük stabil munkahellyel rendelkezik, nem úgy mint a romák, akik főleg alkalmi munkákkal töltik napjaikat. A roma nők leginkább házimunkával, takarítással, főzéssel, mosással, illetve a gyerekeik elrendezésével töltik napjaikat. A magyar nők szinte mindegyike pedig munkába megy, s utána végzi el a házi munkát otthon.

A magyarok és a romák beszédmódja között a legtöbben említették, hogy van különbség. A roma válaszadók szerint a magyarok szebben, kulturálisabban beszélnek, mint a romák, sok esetben másképp mondanak a romák egyes szavakat, illetve más a kiejtésük is, saját bevallásuk szerint. Született olyan válasz is, amely szerint a magyarok több szót használnak, míg ők csak egyszerűbben beszélnek, az egyik válaszadó példája az alábbi volt: „*...mikor a bótba be mész, oszt köszönsz szépen, a magyarok eztet tudják. Ezek feszt bemegynek, mindig köszönnek szépen. Több roma eztet nem tudja*”. A magyarok hasonlóság kapcsán az alábbiakat mondták: „*Az iskolázott romák viszonylag értelmesen tudnak beszélni, ha csak kevés ideig is jártak iskolába, Az iskolakerülő magyarok viszont romákat megszégyenítő beszédstílust használnak*”, *A hasonlóság, hogy ők is magyarul beszélnek*”, de néhány válaszadó szerint nincs hasonlóság. Különbséget azonban szinte mindenki említett, például: „*A különbségek pedig, hogy sokan nagyon csúnyán beszélnek, érdekesen mondják ki a szavakat, többen é és i betűsen beszélnek*”, „*Nem tudom ki felejteti, de nagyon meg látszik hogy cigányosan beszélnek*”, „*Ízesítő-izítő. Átkozódnak alandóan. A rák egye ki a gyomrod kb így*”, „*néhány szót másképp mondanak: izító, acskó*”, „*Beszédjükben kihallani a tájszólást, roma szavakat*”, „*...romák í betűt túlzottan használnak*”, „*A szavak kiejtése sokszor más*”.

Szernye

Szernyéről 10 roma valamint 12 nem roma adatközlő vett részt a kutatásban. A válaszadók 23-70 éves korosztályból kerültek ki. A romák nagy része magyar cigánynak vallja magát, négyen mondták, hogy ők magyarok. A nem roma, azaz magyar válaszadók körében majdnem mindenki magyar nemzetiségűnek vallja magát, egy személy volt, aki magyar nemzetiség mellett írta az ukránt is.

Anyanyelve mindegyik válaszadónak a magyar, legyen az roma vagy nem roma. A cigányok közül néhányan anyanyelvükön kívül beszélnek más nyelvet/nyelveket is. Kettően mondták, hogy beszélnek oroszul, egy ember mondta az ukrán nyelvet, szintén egy pedig mindkettőt, tehát az orosz és ukránt is. Újabb két személy pedig saját bevallása szerint egy kicsit beszél oroszul. Négyen nem beszélnek semmilyen más nyelvet az anyanyelvükön kívül. A magyar válaszadók többsége szintén beszél valamilyen másik nyelvet a magyar mellett, hárman beszélnek csak az ukránt, kettően csak az orosz, s szintén kettően mindkettőt. Itt a 12 válaszadóból öten írták azt, hogy anyanyelvükön kívül nem beszélnek semmilyen más nyelvet. A roma válaszadók többsége nem nagyon ismer semmilyen roma kifejezést. Csupán az egyik adatközlő mondta azt, hogy megérteni megértik, csak beszélni nem tudnak, a felesége pedig említette azt is, hogy az ő apja beszélt cigányul, csak ők már nem tudnak, bár szerettek volna megtanulni. Viszont néhány kifejezést felsorolt: *„amikor azt mondom, hogy gyere be, akkor így mondom, hogy gyákére, vagy bestéle ülj le, vagy ne keráj ne csináld”*. A magyar válaszadók sem ismernek roma kifejezéseket, mindössze hárman soroltak fel néhány szót: gádzsó, lóvé, dikk, la, more.

A roma válaszadók fele nem járt iskolába, négy ember járt, de csupán elemi iskolát, egy személy pedig hét osztályt végzett. Viszont mindegyikőjük fontosnak tartja az iskolai végzettséget. Az egyik nő a beszélgetés során elmondta, hogy mindegyik gyermeke járt/jár iskolába, s neki nagyon fontos volt, hogy tudjanak írni, olvasni. A magyar válaszadók mindegyike rendelkezik valamilyen iskolai végzettséggel. A többségnek középiskola végzettsége van, két ember végzett szakiskolában, egy ember rendelkezik főiskolai végzettséggel, s szintén egy válaszadó végzett egyetemen. Itt is szinte mindenki fontosnak tartja az iskolai végzettséget: *„...Egy nőnél kifejezetten fontosnak tartok minimum egy szakiskolát vagy egy főiskolát a későbbi nehézségek elkerülése érdekében, illetve a rugalmasabb, könnyebb munkaválasztás miatt”, „...ettől függ a jövőnk, hogy jobb legyen”, „...hogy könnyebben érvényesüljön az életben”, „...Jó, ha van okos is a családban!”*. Voltak akik csak az általános vagy középiskola elvégzését tartják

fontosnak. S volt olyan is, aki nem tartja már fontosnak azt, hogy valakinek legyen iskolai végzettsége: „*Ma már nem. Mert 3 diplomával sok fiatal gyárba dolgozik*”.

Szernyén a megkérdezett romák nagy részének nincs semmilyen foglalkozása. Az egyik férfi számolt be arról, hogy ő a cigány gyülekezet gondnokaként tevékenykedik, egy nő pedig elmondta, hogy ő dada a cigánytáborban található óvodában. Voltak, akik azt mondták, hogy a külföldön dolgozó, gyermekeik, vejeik küldik nekik a pénzt. Azonban a többség azt a választ adta, hogy nem foglalkozik semmivel. A magyar válaszadók között is volt egy személy, aki azt válaszolta, hogy nem foglalkozik semmivel, egy ember írta, hogy munkanélküli, ketten a háztartás vezetését írták, ketten azt, hogy nyugdíjasok, egy ember mezőgazdasági munkákkal foglalkozik, egy másik személy a szépségiparban dolgozik, és van aki fuvarozással keres pénzt, más ápolóként vagy idősgondozóként tevékenykedik, s egy személy írta a következőt: „adok-veszek”.

A cigány válaszadók mindegyike saját családjá anyagi helyzetét elfogathatónak nevezte. A magyar válaszadók többsége elfogadható vagy átlagost írt, egy ember válaszolta azt, hogy szegényes, illetve egy másik személy pedig a jómódút jelölte.

A Szernyén élő romák szerint a magyarok a romákhoz náluk nagyon jól viszonyulnak, az egyik cigány válaszadó például a következőket mondta arra a kérdésre, hogy szerintük hogyan viszonyulnak a magyarok a romákhoz a faluban: „*Nagyon jól. Ezt a romákat nagyon nézik ez a magyarok. Jól viselkednek velünk mert beszélünk, tisztán járunk, rendesen*”. A magyar válaszadók többsége is úgy vallja, hogy jól viszonyulnak a romákhoz, de voltak akik szerint csak elviselik őket, egy ember válaszolta azt, hogy távolságtartóan viszonyulnak a magyarok a romákhoz.

Arra a kérdésre, hogy a romák hogyan viszonyulnak a magyarokhoz, a romák mindegyike szintén azt válaszolta, hogy jól/nagyon jól. Az egyik beszélgetés során elmondták a romák, hogy míg nem voltak az Istennel, addig nem egyeztek a magyarokkal, de: „*Már most hál' Istennek, megtértek a cigányok, a magyarokkal egyben vagyunk és együtt hirdetünk, együtt járunk hittanra, együtt imádkozunk, egy istent ismerünk, úgyhogy hálát adunk az Úrnak, most már nagyon jól vagyunk*”. A magyarok nagy része is azt gondolja, hogy jól viszonyulnak a romák a magyarokhoz, viszont akadtak ilyen válaszok is: „*A fordított esethez képest jobban. Bár akad kivétel*”, „*Na ez egy kényes téma, ebbe nem szeretnék belemenni*”.

Mindennek ellenére, ahogy Barkaszón, úgy Szernyén sem tudnának a magyarok közelebbi viszonyt elviselni a romákkal, mint az egy településen élés. Ezzel szemben a romák a családjukon belül is elviselnék a magyarokat.

Szernyén a roma válaszadók fele szerint nincs konfliktus a magyarok és romák között. A többiek azt mondták, hogy régebben voltak, de már most nincsenek, az egyik válaszadó például a következőket mondta: *„Eddig nem jóba voltunk, de már most jóba vagyunk. Régebben az iskolába vót egy kis eltérés, mert a fiúknak ha azt mondták cigány, egybű összekaptak a gyerekek. De nem vót ilyen nagy problémák, hogy összeverekednek”*. A magyarok között is többen válaszolták azt hogy nincs, volt aki azt mondta néha, más szerint régebben voltak, de már most nem nagyon vannak otthon a romák. Néhányan mondták hogy van, volt aki azt mondta, hogy főleg a nemzetiségi kérdés miatt.

A romák mindegyike úgy gondolja, hogy nincs jelen előítéletesség vagy diszkrimináció a feléjük kialakult viszonyban. A magyar válaszadók fele szerint azonban van. Viszont elég változó volt abban a tekintetben a válasz, hogy hogyan viselik a diszkriminációt a romák. Voltak akik szerint elfogadják, más szerint megpróbálják leépíteni, vagy beépítik énképükbe, olyan is akadt, aki azt válaszolta, hogy nem érdekli őket, más szerint pedig tetteikkel reagálnak rá.

A romák szerint jellemző Szernyén a cigány-magyar vegyes házasság. Néhányan válaszolták azt, hogy csak kis mértékben fordul elő. A magyarok többsége szerint nem jellemző, hárman válaszolták azt, hogy kismértékben jellemző, s egy ember írta azt, hogy jellemző.

Arra a kérdésre, hogy ön szerint hatással vannak-e a romák a magyarokra, vagy fordítva, a romák nagy része azt mondta, hogy szerintük ők már mindent úgy csinálnak ahogy a magyarok. Ketten említették ennél a kérdésnél, hogy a romák nem lopnak, s ezzel azt akarták kifejezni, hogy nincsenek hatással a magyarokra. A magyarok többsége szerint nincsenek hatással egymásra a magyarok és romák semmiben. Néhányan voltak akik azt mondták, hogy hatással vannak, s születtek ilyen válaszok is: *„Igen hatással vannak mert idáig nem engedték hogy be költözzenek a faluba és így kicsit visszafogták magukat dehogy sajnos ezt megengedték nekik hogy költözzenek be így fentebb jónak érzik magukat és mindent megtehetnek amit nem tartok korrektnek”*, *„Néha igen, mert sok az önbizalmuk és azt hiszik hogy övék a falu, pedig tudni kellen hogy hol a helyük”*, *„Dolgoznak a romák is, kertet művelnek, jószágot tartanak”*.

A roma válaszadók úgy gondolják, hogy nincsen semmilyen jellegzetes különbség a romák és a magyarok között, mert úgy vélik, náluk minden úgy van, ahogy a magyaroknál. Ketten mondták említették a viselkedést, mint különbséget, de az is főleg a gyerekek körében szerintük (a roma gyerekek nevetlenebbek). A magyarok között mindössze ketten válaszolták azt a 12-ből, hogy nincs jellegzetes különbség a romák és a magyarok között. A többiek főleg viselkedés, nyelv és szokások terén látnak különbséget, például: „*A nyelvjárás kifejezetten eltér, illetve a szokások, vagy ünnepek sokkal „színesebbek” számukra, néha túlzásként tartják. A viselkedés legtöbb esetben rossz, jellegzetes*”. Volt azonban aki azt említette különbségnek, hogy a romáknál sokkal jobban megfigyelhető az összetartás.

Az ünnepeket a romák is és a magyarok is főleg családi körben tartják. Karácsony kapcsán több roma is elmondta, hogy eddig, míg nem voltak az Istennel főleg csak az evést és ivást tartották fontosnak ekkor, „heteket ittak” elmondásuk szerint (bár még most is vannak, akik így ünnepelnek). Viszont most már másképp tartják, mert tudják már mi a fontos, hogy egyedül Istené a dicsőség. Tehát ezzel kapcsolatban is megfigyelhető a vallásosság fontosságának szerepe körükben. Volt aki elmondta, hogy van hogy három napig tartják. A magyarok azt válaszolták, hogy főleg család és/vagy barátok körében töltik az ünnepet, esznek, isznak, néhányan elmennek templomba is.

A húsvét ugyanúgy családi körben telik a romáknak és a magyaroknak is, a locsolkodás is jelen van mindenhol. A romák itt is kiemelték, hogy most már tudják, mit jelentenek az ünnepek, ezért már nem csak az evésről és ivásról szól számukra.

Szilveszterkor a romák megvárják a 12 órát, koccintanak, családi, rokoni körben vannak, akárcsak a magyarok. Bár az egyik roma elmondta, hogy éjfél után templomba is elmennek (nem mindenki), illetve az egyik válaszadó elmondta azt is, hogy számukra nagyon fontos ez az ünnep, a petárdákat és a tűzijátékokat még az utolsókból is megszokták venni a romák. A magyarok válaszaiból az derült ki, hogy vagy baráti vagy családi körben ünnepelnek, buliznak, itt is előfordul hogy valaki istentiszteletre megy (de nem éjfél után).

Születésnapokon szintén összegyűl a család, rokonok mind a romáknál, mind pedig a magyaroknál. A romáknál azonban néhányan mondták, hogy ha van rá mód, ha telik rá, akkor tartják meg.

A keresztelő a válaszadó romák szerint fontos náluk. Ilyenkor a falubeli pap – aki tartja az istentiszteletet is a faluban illetve a táborban – lejön a táborban található templomba és megkereszteli a gyermeket. Elmondták néhányan, hogy viszonylag sok

10-12 keresztszülőt szoktak hívni, volt aki nem csak cigány hanem magyar keresztszülőket is hívott gyermekének, s elmondásuk szerint jellemző a visszahívás is, tehát akiket meghívtak keresztszülőnek, azok visszahívják őket. A magyaroknál szintén a templomban megkeresztelik a gyermeket, utána ezt megünneplik.

A romák elmondásuk szerint lakodalmakkor nagy bulit szoktak tartani sok emberrel, mert ha az egyiket meghívják, akkor a másikat is meg kell. A magyarok körében is jellemző a nagy buli, volt aki az egyik legfontosabb napként jellemezte az életben a válaszdás során.

A megkérdezett ünnepeken kívül a romák többsége még fontosnak vélte a pünkösdt, volt aki elmondta, hogy ezt is megünneplik, de ilyenkor már nem annyira készítenek mint a többi ünnepen. A magyarok közül csupán egy ember említette a pünkösdt, s egy másik személy a névnapot írta még.

A roma nők napjaikat házimunkával, főzéssel, mosással töltik elmondásuk szerint, az egyik nő, aki az óvodában dolgozik, amikor haza jön a munkahelyről, utána csinálja mindezt. A roma férfiak pedig házkörüli teendőkkal töltik a napjaikat, illetve voltak, akik csak annyit mondtak, hogy akad munka. A magyarok azon része, akinek van munkája azt válaszolta hogy munkával töltik a napjaikat, utána elvégzik napi teendőiket, illetve pihennek, a többiek házkörüli munkákkal, gyerekneveléssel foglalkoznak.

A romák szerint egyáltalán nincs különbség a magyarok és a romák beszédmódja között a településen, mivel ők ugyanúgy beszélnek, mint a magyarok, s ez nevezhető hasonlóságnak. A magyarok hasonlóság terén azt említették, hogy a romák is magyarul beszélnek, volt aki azt írta hogy ugyanúgy beszélnek mint mások, mások szerint beszédük hasonlít a magyarra, volt aki a következőt válaszolta: *„A romák gyakran felveszik tevékenységhez kötötten a magyarok beszédmódját, de a hétköznapi nyelvben ez ritkán jellemző”*. Különbség a legtöbb magyar szerint van, az alábbiakat mondták: *„Durva kifejezések, í-zés, eltérő szóvégzések, kitalált (számukra létező, egyébként nem) szavak”*, *„Használják jellegzetes roma kifejezéseket”*, *„Nem e földinek tűnik! Más a hangsúly”*, *„Nagyon csúnya a szavuk járása”*, *„Beszéd modor és szóhasználat”*.

Nagydobrony

Nagydobronyban a romák többsége cigánynak vallotta magát, de sokan voltak azok is, akik azt mondták, hogy ők magyar cigányok. A nem roma válaszdók nagysze szintén

magyar nemzetiségűnek vallotta magát, ketten írták azt, hogy ukrán nemzetiségűek, egy személy pedig írta az ukránt és a magyart is.

Anyanyelve azonban mindegyik válaszadónak a magyar függetlenül attól, hogy roma vagy nem roma. Egyéb más nyelvet a roma válaszadók nem beszélnek, mindössze ketten mondták azt, hogy ukránul tudnak egy kicsit. A magyarok közül azonban többen beszélnek az anyanyelvükön kívül ukránul vagy oroszul, volt olyan személy is, aki az ukrán mellett angolul is tud, illetve egy másik szerbül, szlovénul, szlovákul, németül is beszél az ukrán mellett saját bevallása szerint, egy személy pedig egy kicsit beszél németül. A cigányok nem tudtak felsorolni semmilyen roma kifejezést, amit ismernének. A magyarok nagy része sem ismer semmilyen roma kifejezést, akik azonban írtak erre a kérdésre példákat, a következő válaszokat adták: „*Tavesz baktalo hasz muro kar Rák essen a mejjedbe rák egye ki a gyomrod stb stb*”, „*Rák egye ki a gyomrod*”, „*Szokeresz, mangaresz...*”. Az utolsó példát író személy állítása szerint használja is ezeket a kifejezéseket.

A roma válaszadók közül sokan nem jártak egyáltalán iskolába, volt aki két, és volt aki három osztályt végzett. Egy személy fejezte be a 6. osztályt, egy másik a 7. osztályt, s ketten állították azt, hogy általános iskolai végzettségük van. A magyarok közül mindenki járt iskolába. A többségnek középiskolai végzettsége van, egy ember járt csupán általános iskolába, de ketten jártak szakiskolába, illetve egy személy rendelkezik egyetemi végzettséggel is. Az iskolai végzettséget azonban mindegyik roma válaszadó fontosnak tartja, többen meg is jegyezték, hogy gyermekeik járnak iskolába, volt aki azt is említette, hogy ha már ő nem tud, legalább a gyermekei tudjanak. A magyarok is fontosnak tartják, volt aki a megélhetést, s jobb érvényesülést említette indokként, más pedig az iskolai végzettséget alapnak tartja az életkezdéshez. Azonban ketten nem tartják annyira fontosnak az iskolai végzettséget a nem roma válaszadók közül.

A roma nők közül többen mondták, hogy nyáron napszámba járnak, télen pedig közmunkákat végeznek. A roma férfiak alkalmi munkákkal foglalkoznak: „*Hát alkalmi munka, kosárkötés, ilyesmi*”. A magyar férfi válaszadók között akad több vasbetonszerelő, burkoló vagy vállalkozó. A nők között pedig van tanár, fodrász, kozmetikus, s olyan személy is akinek saját vállalkozása van.

A romák többsége saját családjuk anyagi helyzetét átlagosnak ítélték, ketten mondták hogy elfogadható, s szintén ketten hogy szegényes. A magyarok nagy része

elfogadhatónak gondolja ugyanezt, hárman válaszolták hogy átlagos, s ketten hogy jó módban élnek.

A romák nagy részének arról a véleménye, hogy a magyarok hogyan viszonyulnak a településen a romákhoz, az volt, hogy változó, melyik hogy, s többen mondták azt is hogy hozzájuk jól: *„Mék hogy, mékbe milyen indulat van. Van jó is, meg van átlagos is, ki hogy fogad el minket”*. A magyarok többsége szerint elviselik őket, elfogadhatóan viszonyulnak hozzájuk, volt aki azt mondta jól, de születtek ilyen válaszok is: *„Nem latom őket különösebben a faluban”, „Sajnos én ütném mindet tisztelet a kivételnek”*.

A fordított esetben, hogy a romák hogyan viszonyulnak a magyarokhoz, a romák szerint jól, legalábbis ők jól, illetve itt is volt aki azt mondta, hogy ez változó, ki hogy: *„Hát na nekünk is ők jót tesznek, mi is nekik, úgyhogy mi is úgy fordulunk hozzájuk hogy szinte jót mutatunk, én mondjuk így vagyok vele, az én véleményem így van”, „Hát, mi köztünk is van olyan, akik inkább tartózkodunk, mert na ugyi félünk, mert a magyarok, ahogy mondtam, mán visszahúzódnak, lejátrnak minket koszosoknak, büdösök, cigány, de sok mindenfélét mondanak rólunk. Nahát, ugyanúgy mi is. Nem vagyunk olyak, akik nem mondják vissza”*. A magyarok szerint a romák is elfogadhatóan viszonyulnak a magyarokhoz, elvannak egymás mellett, voltak akik azt is mondták hogy jól, egy válaszadó szerint azonban tartanak tőlük általában.

A romák elfogadhatónak tartanak azt is, ha esetleg a családjukban lenne magyar, bár volt aki hozzátette, hogy csak akkor, ha ők is normálisan viselkednek velük. A magyarok ezzel szemben az egy településen élést tartanak leginkább elfogadhatónak a romákkal való viszony terén.

Arra a kérdésre, hogy vannak-e konfliktusok a romák és magyarok között a településen a romák többsége szerint volt, van: *„...vót ilyen lopások, aztán hát na ugyi vót ilyen hogy hívják belőle, ilyen kisebb zűrzavar”, „Hát most nemrég volt ide egy ember, nem tudom, Imre bácsit ismerik é, az részegen lejött marsutkával, és minden egyes ablakon, itt a szomszédomban lakik, a másik utcában, annyi olyan erőteljesen verte....(...) Olyan erőteljesen verte az ablakot, hogy az berepedt (...) Na és most ugyi beszólt a rendőrségre, és semmit nem tettek neki. De mondjuk, ha mán ezt egy cigány tette vóna, azt mán így vitték vóna. Ha igazságosak akarunk lenni”*. Néhány válaszadó szerint azonban annyira nem jellemző konfliktus. A magyarok szerint ha van, akkor az a lopás, kártevés miatt van, többen mondták azt is hogy nincs, illetve azt hogy néha van csupán.

Szinte mindegyik roma szerint van előítéletesség, diszkrimináció a településen a romák felé kialakult viszonyban, csupán ketten – akik szerint konfliktus sincs – válaszolták azt hogy nem tudják. A magyarok többsége szerint is van, volt aki írta is hogy a lopások, illetve a romák viselkedése miatt. De többen mondták azt is, hogy szerintük nincs. A romák szerint az előítéletességre változó hogy ki hogy reagál, egyesek szerint van aki nehezen viseli, mások elfogadják, vagy megpróbálják leépíteni, vannak akik nem csinálnak semmit, például az egyik beszélgetés során a válaszadó elmondta hogy: *„hát én felnézek, Uram te bocsáss meg nekik”*. Egy másik beszélgetés során a válaszadó pedig a következőket mondta: *„Hát van, aki elfogadja, beletörődik, de van olyan, aki nem. Mondjuk én se törődöm bele, mert inkább változtatok azon, ami mondjuk tudom, hogy nem jó. És ugyanúgy próbálom nevelni a gyerekeket is, hogy fiam, ez nem jó, ezt ne csináld, mert akkor nem fognak téged szeretni, meg ilyesmi. És akkor próbálunk. De ők meg semmit nem tesznek azért, hogy igen, meg tudják érteni a romákat”*. A magyarok szerint elfogadják a romák a feléjük kialakult előítéletességet, diszkriminációt, az egyik válaszadó például a következőket írta: *„A polgármesterünk szigorú nem hagyja őket garázdálkodni, viselkedésre inti őket”*

Cigány-magyar vegyes házasság a településen a roma válaszadók szerint kismértékben jellemző, a magyarok szerint nem jellemző, csupán egy ember válaszolta azt, hogy jellemző, s egy másik hogy kismértékben fordul elő.

Sok roma adatközlő szerint nincsenek hatással a településen a romák a magyarokra vagy fordítva. Voltak, akik szerint van hatás, de nem magyarázták meg pontosan hogyan értik, csupán azt emelték ki megint, hogy változó hogy ki milyen viszonyban van a magyarokkal, illetve többen mondták azt is, hogy nem tudják. A magyarok többsége szerint nincsenek hatással egymásra a romák és a magyarok, volt aki azt írta, hogy nem tudja, illetve születtek ilyen válaszok is: *„Idegbe hoznak”*, *„Nem bíznak bennük a magyarok”*.

A romák szerint főleg szokásbeli illetve beszédbeli különbségek vannak a romák és a magyarok között. Az egyik válaszadó például az alábbiakat mondta: *„... a beszédünk se olyan, mint az övék. Sok dógot furcsán mondunk ki, nem úgy, ahogy ők teszik, vagy ők teszik, inkább így mondom. Aztán ez is, viselkedésünk se olyan, mint az övék (...). Mondjuk az evés se olyan, mint a magyaroké, hogy háromszor naponta uzsonna, meg mit tudom én, mi meg akkor eszünk, amikor éppen kedvünk tartja. Meg nem asztal van a ja, mert akinek van asztal, az inkább abba eszik, tán. Mink úgy szeretünk, hogy a földön lerakunk mindent, oszt akkor összeülünk, körbeüljük, és mindenki abu vesz amibű szeretne”*. A magyarok is

ugyanazt gondolják, viszont itt voltak akik szerint minden téren különböznek a magyarok és a romák, illetve volt két olyan személy, akik szerint nincs különbség, továbbá két személy akik szerint az alábbiakban különböznek a romák és a magyarok: „*A szagunk a színiünk a viselkedésünk a munkásságunk*”, „*Sokszor mocskosak , bűdösek*” (a romák).

Az ünnepeket családi körben ünneplik Nagydobronyban is az emberek. Karácsony a legtöbb roma válaszadó szerint a legfontosabb számukra. Többen kiemelték, hogy „*mi köztünk nincs ez meg, hogy érted ez a világi dógok*”. Elmennek templomba a legtöbben, vannak, akik kántálni járnak, családi körben ünnepelnek. A magyarok körében is ugyanez jellemző, bár itt nem említették a templomlátogatást, csupán a családi körben történő ünneplést, karácsonyfa díszítést, ajándékozást, kántálást.

Húsvétkor második nap elmennek a fiúk locsolkodni, de sok helyen a faluban a romák szerint leküldik a roma fiúkat. A romák elmondták, hogy ilyenkor is elmennek templomba, összegyűl a család. A magyaroknál is szintén jellemző a locsolkodás, illetve itt említették a tojásdíszítést, és hogy családi, baráti körben ünnepelnek.

A szilveszter a romák körében nem annyira fontos, kimennek, megnézik ilyenkor a tűzijátékot, de voltak akik elmondták, hogy nekik ilyesmikre nem telik. Illetve volt aki azt mesélte, hogy szerintük ez csak egy évfordulat, megünneplik hogy él a család, együtt vannak, de ez nem olyan nagy ünnep, mint a korábbi kettő. A magyarok körében jellemző az ünneplés, családi és/vagy baráti körben.

A megkérdezett romáknál a születésnapok sincsenek nagyon megünnepelve, mert „nincs úgy rá lehetőség”. A gyerekeknek tartják meg inkább. Van úgy, hogy felköszöntik egymást, de ajándékozásra nem telik egyesek elmondása szerint. A magyarok ezt szintén megünneplik, családi és/vagy baráti körben.

A keresztlőt sem tartják annyira fontosnak a romák. Mivel sokan nincsenek megesküdve, így a gyerekeket sem keresztelik a templomban. Elmondásuk szerint régebben ezt a gyerekek után kapott pénz miatt csinálták a cigányok. Az egyik válaszadó pedig azért nem kereszteltette meg a gyermekeit saját bevallása szerint, mert azt szeretné, hogy maguk válasszanak majd vallást a gyermekei: „*Na, meg én úgy gondolom, hogy én azért is nem annyira szeretném, mert ugyi vallás, vallások kell hogy legyen, és (...), az egyik fiam, még kicsik, de nagyon okosak. Az egyik nagyon szereti a karizmatikus gyülekezetet, ha eszik vagy imádkozik, felemeli a kezét, stb. A másik meg, de egyáltalán nincs oda azért a gyülekezetért, hanem inkább csendesen, magába imádkozik, mint a református gyülekezet*”. Ha van is keresztlő 4-6 keresztszülőt szoktak meghívni az egyik

roma elmondása szerint. A magyarok általában családi/baráti körben megünneplik a keresztlőt, ami a templomban történő keresztelés után zajlik.

A házasságkötés sem gyakori a romáknál, együtt élnek, de nincsenek összeházasodva. Az egyik beszélgetés során ki is derült, hogy az együttléte is sokszor onnan számolják a romák körében, mikor a fiú megszökteti otthonról a lányt, ami azért történik, mert a lány szülei nem nézik a kapcsolatukat jó szemmel, de miután megtörtént a szöktetés kénytelenek elfogadni. A magyaroknál a házasságkötés sokkal fontosabb szereppel bír, s itt nagy bulival meg is ünneplik.

A válaszdó romák a megkérdezett ünnepeken kívül állításuk szerint mást nem szoktak tartani. A magyarok sem, csupán egy személy említette még a házassági évfordulót.

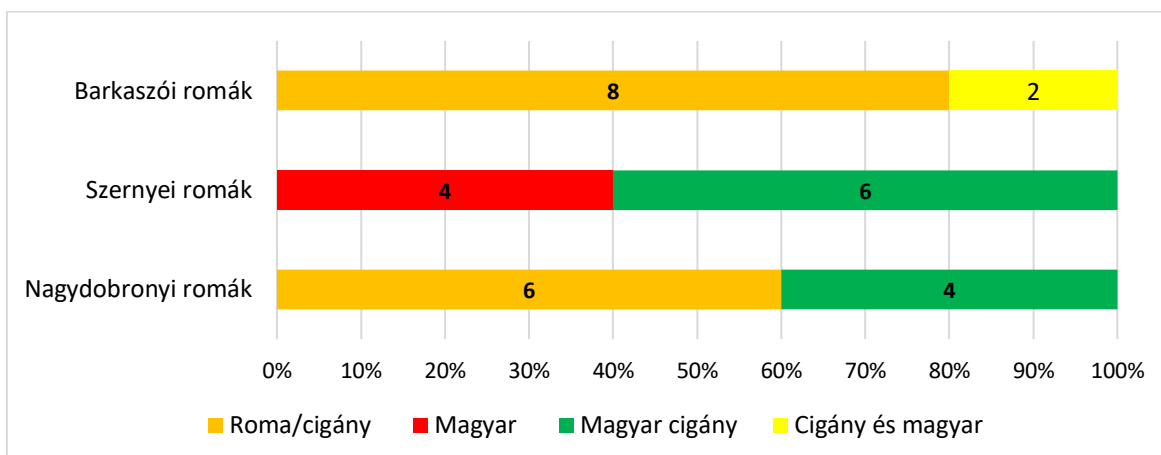
A roma nők napjai házimunkával telik, illetve gyermekeikkel való foglalkozással. Sokan azonban említették az alkalmi munkákat is itt, felmennek a faluba kosarakat eladni, hecsét szedni járnak stb. Volt aki kiemelte, hogy a napja imádkozással indul. A férfiak fáért mennek, kikerítik az ennivalónak valót stb. Tehát ugyanúgy alkalmi munkákkal telnek a napjaik. A magyarok munkával, illetve napi teendőik elintézésével töltik napjaikat.

A romák szerint a cigányok és magyarok között vannak különbségek, mert szerintük a magyarok szebben beszélnek, az alábbiakat mondták: „*Hát, na mondjuk, mint mondtam, az ő is, a békának is mi azt mondjuk békó, ők azt mondják béka, meg ilyesmi*”, „*Hát ők olyan műveltebbek mint mi...*”, „*...sok magyar azt mondja a krumplinak is hogy krumpli, mi meg azt mondjuk cigányok hogy kolompér. Sok minden van amit szebben kiejtenek mint mi, mert úgyi iskolázatlanok vagyunk...*”, „*Különbség van igen, mert nekünk mondjuk cigányoknak nincs olyan szókiejtésünk mint a magyaroknak (...). Hát de viszont már a dobronyi magyarok ismerik a cigányokat és megtudják érteni, hogy mégis mit akarunk kifejezni...*”. A magyarok hasonlóságnak vélik azt, hogy ők is magyarul beszélnek illetve voltak, akik nem vélnek felfedezni hasonlóságot a magyarok és romák beszédmódja között. Egyesek szerint különbség sincs, de akik szerint van, azok a romák beszédstílusát, csúnya beszédjét említették, volt aki az alábbiakat mondta: „*Kicsi a szókincsük, nem tudják magukat rendesen kifejezni, sok roma szót használnak*”.

Következtetések

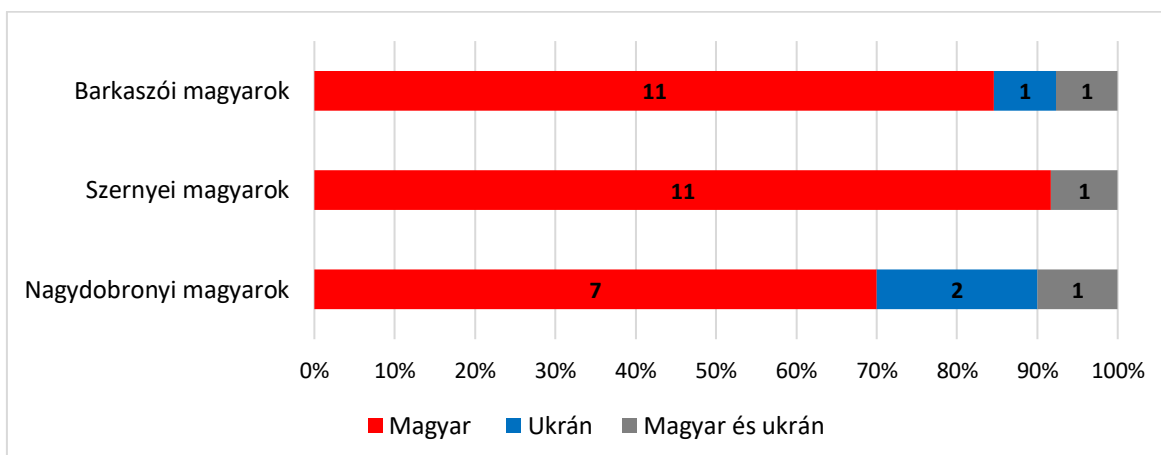
Összességében elmondható, hogy nem mindegyik faluban vallják magukat romának a cigányok. Barkaszón és Nagydobronyban a többség igen, viszont Szernyén sokan

magyarnak mondták magukat, s aki el is ismerte hogy ő cigány, hozzátette hogy magyar cigány (1.ábra).

1. ábra: Az önbevalláson alapuló nemzetiségi eloszlás a romák körében

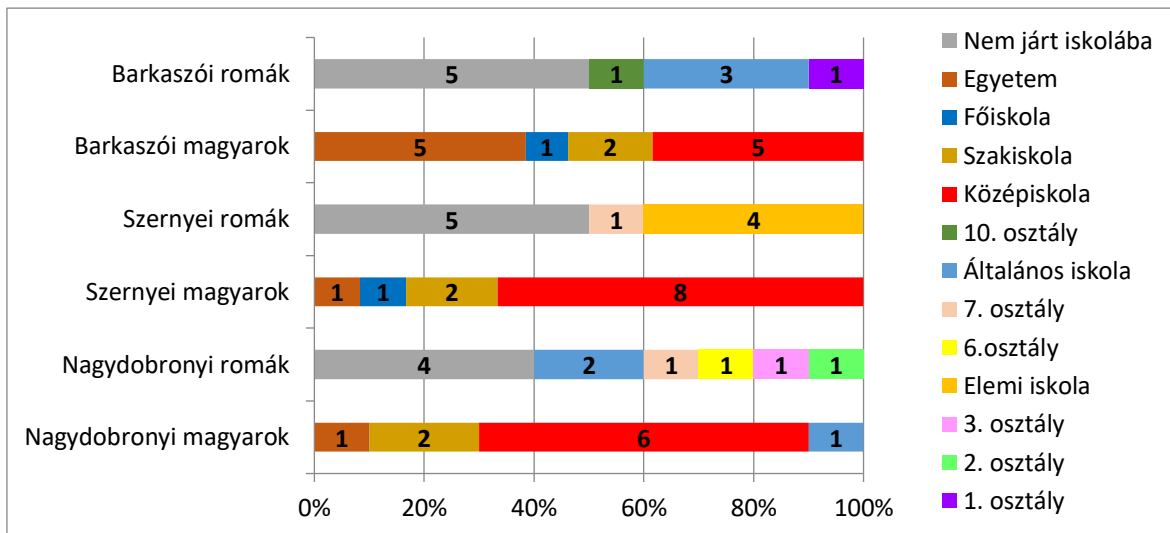
A magyarok többnyire mindhárom településen magyar nemzetiségűnek mondták magukat, de mindenütt akadt legalább egy személy, aki hozzátette hogy ő ukrán is, vagy csak az ukránt mondta (hiába a későbbiekből kiderült hogy magyar az anyanyelve) (2. ábra).

2. ábra: Az önbevalláson alapuló nemzetiségi eloszlás a magyarok körében

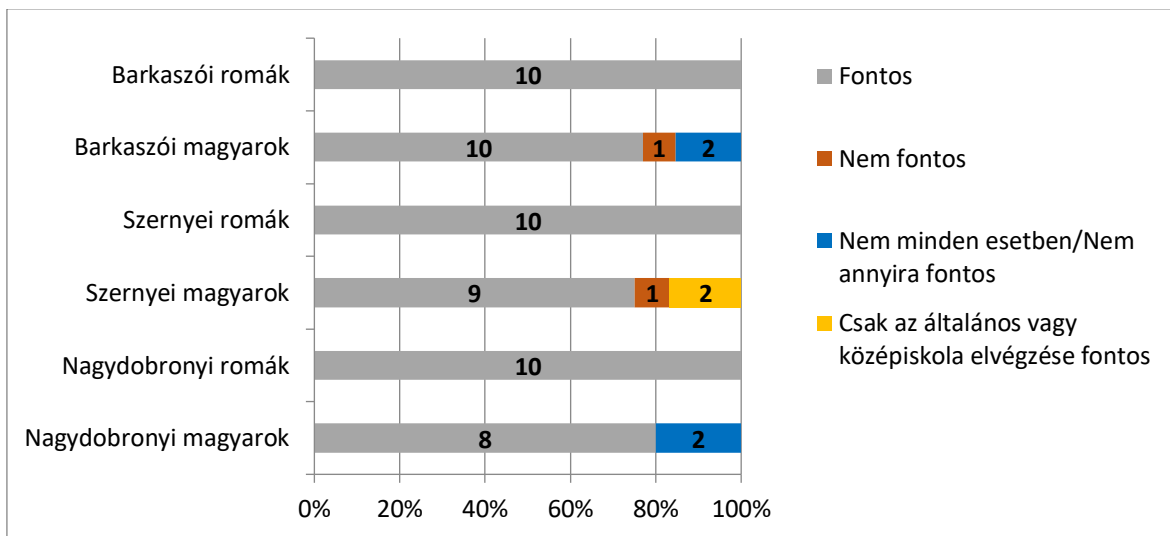
Barkaszón és Nagydobronyban többnyire az a jellemző, hogy inkább a nem romák ismernek jobban az anyanyelvükön kívül egyéb nyelveket, sőt még cigány kifejezéseket is jobban tudnak. Szernyén is ez figyelhető meg, azzal a különbséggel, hogy itt aránylag nagyjából azonos mértékben ismernek valamilyen más nyelvet anyanyelvükön kívül a magyarok és a romák is, viszont roma kifejezéseket itt is csupán a nem romák tudtak felsorolni, bár nem olyan sokat mint a másik két településen.

Iskolázottság terén mindhárom településen az figyelhető meg, hogy a magyarok jóval nagyobb mértékben iskolázottak mint a romák (3. ábra).

3. ábra: A válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége

Viszont a cigányok körében mindenhol mindenki fontosnak tartja az iskolai végzettséget, attól eltekintve, hogy körükben sokan semmilyen iskolai végzettséggel nem rendelkeznek. A magyarok körében azonban akadtak olyanok, akik szerint nem, vagy nem annyira fontos az iskolai végzettség (4. ábra).

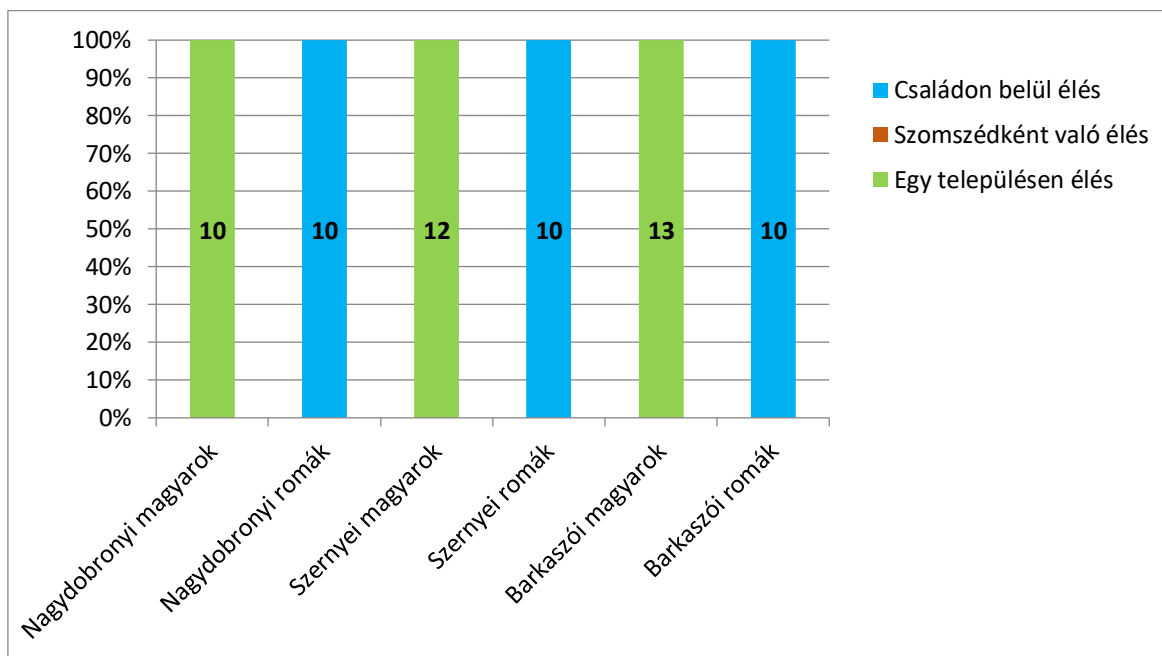

4. ábra: Az iskolai végzettség fontosságának mértéke

Foglalkozás terén a magyarok körében sokan rendelkeznek munkahellyel (nők is), míg a romák körében az a jellemző, hogy a férfiak alkalmi munkákat végeznek, a nők pedig otthon vezetik a háztartást, bár Nagydobronyban a másik két településtől eltekintve, a roma nők is nagyobb mértékben végeznek alkalmi munkákat. Ebből kifolyólag a mindennapjaik is eltérőek a romáknak és a nem romáknak, mivel a magyarok nagy részének állandó munkahely révén megvan a mindennapi rutin, a romák körében pedig az alkalmi munkák jellemzőek, emiatt nagyobb mértékben változatosabbak napjaik, mint a nem romáknak.

Mindhárom településen az a jellemző, hogy a romák átlagosnak, vagy elfogadhatónak vélik anyagi helyzetüket, a magyarok többsége is, azonban a romák körében voltak olyanok is, akik szegényesnek vélték ugyanezt, s egy sem tartotta jó módúnak magát/családját, míg a magyarok körében akadtak ilyenek.

Mindhárom faluban többnyire az a jellemző, hogy a romák a magyarokkal való kapcsolatukat sokkal pozitívabban értékelik, mint ugyanezt a magyarok. A romák úgy vélik jól viszonyulnak a magyarokhoz, és szerintük ez fordítva is így van, addig a magyarok többnyire csak elviselik a romákat, illetve szerintük a romák sem viszonyulnak hozzájuk túl pozitívan. Például annak a mértéke is, hogy milyen viszonyt tartanának a magyarok és a romák egymással szemben leginkább elfogadhatónak, jól mutatja a romák pozitívabb hozzáállását illetve véleményét ezen a téren (5. ábra).

5. ábra: A romák és magyarok egymással szembeni leginkább elfogadható viszonyának mértéke

Ugyanakkor észrevehető, hogy Szernyén a magyarok viszonya a romák felé kedvezőbb, mint például Barkaszón. Bár itt sem nevezhető annyira pozitívnak, mint amennyire a romák azt látják, de jobb, mint Barkaszón, a megkérdezett személyek válaszai alapján. Nagydobronyban figyelhető meg leginkább az, hogy a romák negatívabbnak látják a viszonyukat a magyarokkal, tehát nem gondolják annyira „jónak”, mint a másik két falu roma lakosai. Itt egyezik a leginkább a romák és a magyarok véleménye ezen a téren.

A romák és a magyarok szokásai többnyire azonosak mindhárom településen. Az jellemző főként, hogy a romák átvették a magyarok szokásait leginkább az ünnepek terén. Ugyanakkor a romák rendelkeznek még olyan szokásokkal, ami csak a körükben

figyelhető meg, ilyen például a szöktetés a fiatalok körében (erről főként Nagydobronyban meséltek), vagy a keresztelő, házasságkötés fontosságának hiánya (Barkaszón és Nagydobronyban, bár Barkaszón a keresztelés helyett megáldás jellemző), mulatozás ok nélkül (Barkaszón).

Szernyén a romák jóval nagyobb mértékben vallásosak, mint például Barkaszón, vagy Nagydobronyban. Ennek oka lehet talán az, hogy Szernyén a falu lelkésze lejár külön a táborba is igét hirdetni, míg ez a másik két faluban nem figyelhető meg.

Nyelvhasználat terén Barkaszón és Nagydobronyban is vélnek felfedezni különbségeket a romák, mindkét település megkérdezett cigány lakosai azt gondolják, hogy a magyarok szebben beszélnek mint ők. Ezzel szemben Szernyén a romák nem látnak különbséget a saját és a magyarok beszédje között. A magyarok körében pedig többnyire Barkaszón és Szernyén látnak különbséget ezen a téren, s a cigány csúnya beszédét, í-zését, illetve eltérő kiejtésüket, hangsúlyukat említették. Nagydobronyban is akadtak, akik vélnek különbséget felfedezni az említett dolgok terén, viszont kevesebb mértékben, mint a másik két településen.

Az első hipotézisem, miszerint az együttélésekből fakadó nyelvi és kulturális sajátosságokat befolyásolhatja, hogy milyen arányban élnek romák közvetlenül a magyarok körében, azaz bent a faluban, nem igazolódott be, mivel ebben a tekintetben nem mutatkoztak különbségek, eltérések az eredmények között. A második hipotézisem, mely azt fogalmazta meg, hogy a Barkaszón létrejövő eredmények nagyobb mértékben különbözhetnek a másik két település eredményeitől, mivel nagyobb arányban élnek itt romák, s jelentősebb mértékben figyelhető meg – a két másik településhez mérten – hogy számos roma nem a táborban, hanem bent a faluban lakik, szintén nem igazolódott be. A Barkaszón, Szernyén és Nagydobronyban kapott eredmények nagyjából azonosak voltak a magyar-roma viszony kapcsán. A Szernyén kapott eredmények kapcsán fedezhető fel inkább különbség a másik két településhez viszonyítva. Ugyanakkor Nagydobrony eredményei is kisebb mértékben mutatnak eltéréseket Barkaszóhoz és Szernyéhez hasonlítva bizonyos téren. A harmadik előzetes feltételezésem, mely a következő volt: a magyarok és romák között kialakult viszony, a két népcsoport egymásról alkotott képe, személyes tapasztalatai befolyásolják az eredményeket, részben nevezhetjük beigazolódott hipotézisnek, mivel mindhárom településen az volt megfigyelhető, hogy a romák pozitívabban vélekednek a magyarokkal való kapcsolatukról, mint fordítva. Leginkább csak az volt megfigyelhető hogy a romák vesznek át szokásokat, nyelvi sajátosságokat a magyaroktól, fordítva ez egyáltalán nem jellemző.

ÖSSZEFOGLALÁS

A romák mindig is egy többségi társadalom mellett éltek életüket. Emiatt elkerülhetetlen az, hogy ne hasson rájuk a többségi társadalom kultúrája, nyelve vagy épp ők ne legyenek hatással saját szokásaikkal, nyelvi sajátosságaikkal, életmódjukkal, stb. a többségi társadalomra.

Munkámban a magyar-roma együttélést, s az abból fakadó nyelvi és kulturális hatásokat vizsgáltam Barkaszó, Szernye és Nagydobrony településeken. A kutatás során kiderült, hogy mindhárom településen a romák magyarokkal történő kapcsolatára az a jellemző, hogy a cigányok sokkal pozitívabban értékelik a viszonyt, mint a magyarok. Bár Barkaszón a másik két falutól eltérően nem csak a „táborokban” élnek romák, hanem a falun belül is, mégsem figyelhető meg pozitívabb viszony a magyarok részéről, vagy eltérés a másik két falu viszonyainak jellemzőitől. Sőt Szernyén látható leginkább különbség abban a tekintetben, hogy itt a magyarok pozitívabban viszonyulnak a romákhoz, mint Barkaszón vagy Nagydobronyban, azonban itt sem olyan pozitív a magyarok részéről, mint ahogy a romák azt gondolják. Leginkább Nagydobronyban vehető észre, hogy a romák és a magyarok véleménye egymás felé kialakult viszonyukról hasonló. Ugyanakkor kiderült az is, hogy a romák és a magyarok szokásai ünnepek terén többnyire azonosak, napi rutinjuk is a romák körében megfigyelhető állandó munkahely hiánya miatt különbözik csupán. Néhány szokás azonban megfigyelhető a romáknál, ami a magyaroknál nincs. Nyelvhasználatuk terén az vehető észre, hogy a romák is a magyar nyelvet tartják anyanyelvüknek. Kiejtésben, szóhasználatban azonban vannak különbségek a magyarok és a romák beszédje között.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A. Gergely András – Gelsei Gergő Gergely Vera – Horváth Vera 2004: Nemzeti és etnikai kisebbségek. In Gelsei Gergő – Gergely Vera – Horváth Vera – Rácz Márton (szerk.) *A láthatatlanság vége – társadalomismereti olvasókönyv*. Budapest, Alapítvány a Társadalomelméleti Kollégiumért, 99–120. Forrás: https://mek.oszk.hu/03400/03477/pdf/6_etnikai.pdf Megtekintés ideje: 2022. február 9.
- Bari Károly 2009: A cigányokról. *Ethnographia. A Magyar Néprajzi Társaság folyóirata*. 120. évfolyam 1. szám. 1-62.
- Bartha Csilla 2015: Nyelvi hátrány, avagy a cigány gyermekek oktatásának elmulasztott lehetőségei. In: Antalné Szabó Ágnes – Major Éva (szerk.): *Szakpedagógiai körkép I. Anyanyelv- és irodalompedagógiai tanulmányok*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest. 28–46.
- Bíró A. Zoltán - Oláh Sándor 2002: Helykeresők. Roma népesség a székelyföldi településeken. In: Bodó Julianna (szerk.): *Helykeresők. Roma lakosság a Székelyföldön (Tanulmányok)*. Regionális és Antropológiai Kutatások Központja, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda. 13-49.
- Braun László–Cserniczkó István–Molnár József 2010: *Magyar anyanyelvű cigányok/romák Kárpátalján*. PoliPrint, Ungvár
- Braun László – Cserniczkó István – Molnár József 2010: Merre visz a „cigány út”? Magyar anyanyelvű cigányok Kárpátalján. *Regio*. 21. évf. 1.sz. 44-96.
- Cserti Csapó Tibor 2015: Tudományosság és naivitás a cigányság történetének kutatásában. In: Cseri Csapó Tibor (szerk.): *Alapirodalmak a hazai cigány/roma népességre vonatkozó társadalomtörténet, társadalomismeret oktatásához*. Pécsi Tudományegyetem BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék. 7-17.
- Cséke Katalin – Fónai Mihály 2018: A kezdet kezdetén: Kárpátaljai roma tanulók az iskolában. In: Torgyik Judit (szerk.): *Néhány társadalomtudományi kutatás és innováció*. International Research Institute sro, Komárno, Slovakia. 204-213.
- Dr. Balogh Zoltán, Fábiánné Andrónyi Katalin 2012: *Romológiai ismeretek*. Szt. István Társ., Budapest
- Dupcsik Csaba 2009: *A magyarországi cigányság története: Történelem a cigánykutatások tükrében, 1890–2008*. Osiris, Budapest

- Eredics Lilla (szerk.) 2022: *A háború után Magyarországra érkezett kárpátaljai roma családok helyzete*. Romaversitas Alapítvány. Forrás: https://romaversitas.hu/wp-content/uploads/2022/11/Karpataljai_romak_HU_2021_FINAL_oldalparos.pdf
Megtétekintés ideje: 2023. február 10.
- Horváth Rudolf 2014: *A magyarországi kóbor cigányok nyelvtana*. Primaware Kiadó, Szeged
- Kállai Ernő 2015: Cigány csoportok Európában és Magyarországon. In: Orsós Anna (szerk.): *A romológia alapjai*. Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományi Intézet, Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Wlisslocki Henrik Szakkollégium. 19-49.
- Kotics József 2020: A cigány–nem cigány együttélési helyzetek típusai. Egy lokális erdélyi közösség példáján. *Szellem és tudomány*. 11. évf. Klnsz. 345-354.
- Kotics József 2020: *A cigány–magyar együttélés mintázatai (Kihívások és konfliktusok a 15. századtól napjainkig – a vidékbiztonság szemszögéből)*. Nemzeti Közszerológati Egyetem, Budapest
- Lakatos Szilvia 2015: A cigány/roma csoportok Európában – történeti, nyelvészeti áttekintés. *Romológia*. 3.évf. 9. sz. 56-70.
- Nagy Pál 2007: *Cigány csoportok és az együttélési modellek változásai a Kárpát-medencében a 15-20. században*. Történelemtanárok (17.) Országos Konferenciája. pp. 1-14
- Nagy Pál 2015: Ki beszél itt cigány történelemről? In: Cseri Csapó Tibor (szerk.): *Alapirodalmak a hazai cigány/roma népességre vonatkozó társadalomtörténet, társadalomismeret oktatásához*. Pécsi Tudományegyetem BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék. 53-135.
- Nagy Pál 2020: *Cigányok és más csoportok együttélésének történeti feltételrendszere a Kárpát-medencében*. Elhangzott az Episztémé Egyesület online rendezvényén. Nemzetiségek Napja. Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=01WZoDSFN8Y&t=3s> Megtétekintés ideje: 2022. február 2.
- Nagy Janka Teodóra – Sztojka-Kovács Petra 2019: *Romológiai alapismeretek. Közelítések a cigány közösségi kultúrához*. Pécsi Tudományegyetem
- Szálai Andrea 2006: Egységesség? Változatosság? A cigány kisebbség és a nyelvi sokféleség. *Nyelvtudományi Közlemények*. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének folyóirata. 103. kötet, Budapest.163-205.

Vinkler Éva 2013: A roma és a nem roma együttélést zavaró bűnözés. *Debreceni Jogi Műhely*, 10 (4), 59-70.

Internetes források:

A romák helyzete Magyarországon. A Policy Solutions politikai elemzése a Friedrich Ebert Alapítvány számára. 2012. május. Forrás: https://www.policysolutions.hu/userfiles/elemzes/28/a_romak_helyzete_magyarorszagon.pdf Megtekintés ideje: 2023. január 20.

РЕЗІЮМЕ

Роми завжди жили біля суспільства «більшості». Як наслідок, неможливо, щоб на них не вплинула культура суспільства «більшості», мова або, щоб саме їхні традиції, особливості мови чи спосіб життя тощо не позначилися на суспільстві «більшості».

У своїй роботі я досліджувала угорсько-ромське співіснування та викликані ним мовні та культурні впливи в таких населених пунктах як Баркасово, Серне та Велика Добронь. У ході дослідження було виявлено, що стосунки ромів з угорцями в усіх трьох населених пунктах характеризуються тим, що цигани оцінюють стосунки набагато позитивніше, ніж угорці. Хоча в Баркасово, на відміну від двох інших сіл, роми живуть не лише в «таборах», а й усередині села, з боку угорців немає більш позитивного ставлення, ані будь-яких відхилень від особливостей стосунків з двома іншими селами. У Серненайбільш помітна різниця в тому плані, що тут угорці більш позитивно ставляться до ромів, аніж у Баркасово або у Великій Доброні, але і тут не так позитивно відносяться угорці, як про це думають роми. Саме у Великій Доброні думки ромів та угорців про їхні стосунки між собою схожі. Водночас також виявилось, що звичаї ромів та угорців здебільшого однакові щодо свят, їхній розпорядок дня відрізняється лише через відсутність постійної роботи, яка спостерігається в ромів. Однак у ромів можна спостерігати окремі звичаї, яких немає в угорців. З точки зору використання мови, можна помітити, що роми також вважають своєю рідною мовою угорську. У вимові та слововживанні угорців і ромів існують певні відмінності.

MELLÉKLET

A kutatás során használt kérdőív (kitöltött példány)

Bankaszió

Kérdőív

Kedves kitöltő! Jelen kérdőív a magyar illetve a roma lakosság együttélési sajátosságait kívánja feltérképezni az ön településén. Az eredmények magiszteri munkám elkészítését segítik. A kitöltés teljesen anonim. A válaszokat bizalmasan kezelem, és előre is köszönöm!

1. Neme:

Nő

Férfi

2. Kora:.....*23*.....

3. Milyen nemzetiségű?

roma

4. Mi az anyanyelve?

magyar

5. Anyanyelvén kívül beszél-e más nyelvet/nyelveket? Ha igen melyet/melyeket?

ukránul

6. Ismer-e bármilyen roma kifejezést? Ha igen, soroljon fel néhányat! Használja-e azokat a mindennapok során?

nem

7. Rendelkezik-e iskolai végzettséggel? Ha igen, milyen szintű iskolát végzett?

Elemi iskola

Általános iskola

Középiskola

Szakiskola

Főiskola

Egyetem

Nem jártam iskolába

8. Fontosnak tartja-e az iskolai végzettséget? Válaszát indokolja meg!

Persze!

9. Mi a jelenlegi foglalkozása, miből él?

En endővágáson dolgozok.

10. Milyen családja anyagi helyzete?

Szegényes

Elfogadható

Átlagos

Jómódú

11. Ön szerint hogyan viszonyulnak a településén élő magyarok a romákhoz?

Itt egészen jól.

12. Hogyan viszonyulnak a településén élő romák a magyarokhoz?

Itt renke, jól

13. Milyen viszonyt tart leginkább elfogadhatónak a magyar/roma nemzetiségű emberekkel?

Egy településen élés

Szomszédként való élés

Családon belül élés

14. Vannak-e konfliktusok a romák és magyarok között a településén? Ha igen, tudna-e rá példát mondani?

Itt azok má vótak renke.

Itt más semmi, csak a nérszegység verette őket.

15. Jelen van-e előítéletesség, diszkrimináció a településén a romák felé kialakult viszonyban? Miből gondolja ezt?

Igen

Nem

16. Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, akkor ön szerint hogyan viselik a diszkriminációt a romák?

Elfogadják

Beépítik énképükbe

Megpróbálják leépíteni

Egyéb: _____

17. Jellemző-e településén cigány-magyar vegyes házasság?

- Jellemző
 Nem jellemző
 Kismértékben jellemző

18. Ön szerint hatással vannak-e az ön településén a romák a magyarokra, és fordítva? Ha igen, miben nyilvánul ez meg?

Nálunk nincsenek

19. Ön szerint milyen jellegzetes különbségek vannak a romák és magyarok között? (akár nyelvi, akár szokásbeli, viselkedésbeli, kulturális sajátosság).

Ha például másképp ejtik ki a szavakat a romok mint a magyarok, de na nem mind.

20. a) Fontosnak tartja-e az alábbi ünnepeket? Ha igen, hogyan ünnepli ezeket?

Töltse ki a táblázatot!

Ünnep	Ahogy ünneplem (néhány szóban)	Nem ünneplem
Karácsony	Családi körbe összejövünk a családdal. Templomba nem megyünk. Karácsonyfaat állítottunk.	
Húsvét	Családi körbe elbeszélgetünk, esküink egy jót eszt felezt. Halkészülünk, locsolkodunk.	
Szilveszter	Ezt a legjobban szeretjük, mert ez ilyen kivételes, át megy más ebbe.	
Születésnap	Nem annyira fontos. Fontos, ha van rá mód.	
Keresztelő	Nem annyira fontos. Itt a faluban inkább a megjelölés jellemző, néimádkoznak. A miénk megvan keresztelőre.	
Házasságkötés	Annyira nem fontos. Mi is ellettársak vagyunk.	

b) A felsorolt ünnepeken kívül fontosnak tart-e még más ünnepeket? Ha igen, melyek ezek, s hogyan ünnepli?

Még a Mikulás, a gyerekek miatt. Jön a kereszt-
szülő, hoz ajándékokat, de nem mind.

21. Hogyan telik egy napja? Fejtse ki néhány mondatban!

En az endővárosban járok. En többet vagyok az
öbba lovakkal. Fával, lovakkal, gyerekekkel is vagyok.
De többet töltök a munkával mint a gyerekekkel.

22. Ön szerint milyen hasonlóságok/különbségek vannak a romák és a magyarok beszédmódja között az ön településén? Válaszait írja az alábbi táblázatba!

Hasonlóságok	Különbségek
	A magyarok tiszteltesebben viselkednek mint a romák. He vannak a magyarok, mikor Bemennek egy bötba, na magyarok nem mindenki, uggi a romák kört vannak, képen köskönek meg minden, több roma entet nem tudja.

Köszönöm a válaszait! ☺

Hangfájlok leiratai

Barkaszó

1.

Kérdező: Az első az lenne, hogy hány éves vagy?

Adatközlő: 37.

K: És milyen nemzetiségű?

A: Hogy, hogy...?

K: Magyar, ukrán, roma?

A: Roma, roma. Roma vagyok.

K: Mi az anyanyelved? Milyen nyelven beszélsz?

A: Hát ilyen, inkább ilyen magyarul.

K: Magyarul? És más nyelvet beszélsz?

A: Nem.

K: Más nyelvet nem?

A: Egy keves szót tudok mondani ukránul, de azt is így inkább, így jobban az erdészekkel egyébként, mert na én azért.

K: Akkor magyarul.

A: Persze, én inkább magyarul.

K: És roma kifejezést esetleg ismersz-e? Valamilyen roma szót?

A: Hát nem.

K: Nem?

A: Nem.

K: Jártál-e iskolába?

A: Nem jártam.

K: Jó, de fontosnak tartod, hogy járjon az ember iskolába?

A: Persze, fontosnak. Én is magamat fontosnak tartottam vón, csak én mikor kicsi voltam, nagyon dadogtam. De annyira dadogtam, hogy szégyelltem, hogy mán na kérjek tőled bocsánatot, hogy a magyarok kigúnyolnak.

K: Aha.

A: Érted? Na, oszt akkor azt mondtam az osztály tanítómnak, hogy ne haragudjon, nem tudok járni az iskolába, mert mondom, fognak a magok népiek, fognak engemet gúnyolni. Ne félj, azt mondja, nem fognak. Mondom, fognak, én meg idegbajos vagyok, mert engem, hogy mondjam, én feküdtem a kórházba a szívemre, úgyhogy..., takarodj ne (kutyának mondta). Úgyhogy én idegbajos vagyok. És én azért nem jártam az iskolába.

K: De például neked, hogyha vannak gyerekeid, azokat fontosnak tartod, hogy ők járjanak iskolába?

A: Persze, fontosnak, hogyne mán. Csak itt nálunk úgy van az az iskola hogy..., nálunk mindent elrontottak, gyülekezetet is. Nem jó népek vannak nálunk itt a táborban.

K: A táborban nem jó?

A: Persze, persze, táborba. Na, itt hogy mondjam neked, a magyarokról nem vagyok izé. Nem, hanem már mostanában, mostanában a magyarok megadják a becsületet a cigány népségnek.

K: Eddig nem nagyon adták?

A: Hát eddig olyan tudod, hogy mondjam neked, nem minden cigány van úgy felöltözve mint tik, érted? Megmondom magyarul, nem minden cigány úgy hordí magát, mert a cigányok a saját életüket elrontik. A sok gyerekekkel, sok gyerekekkel, érted? Oszd aj menny oldalra te büdös cigány meg...

K: Akkor kiközösítik a magyarok a cigányokat?

A: Igen. Már most, már most, már nem hallok olyan dolgokat.

K: Aha. Akkor ez csak korábban, régebben volt.

A: Persze, hát ez vót, igen. Ez vót régebben. Már most nem.

K: Jelenleg mivel foglalkozol, vagy miből élsz?

A: Járok az erdőbe, járok az erdőbe, eladok egy szekert fát vagy egy méter fát, van mibű bemenni Munkácsra. Meg a tegnap eladtam egy taxit.

K: Aha, akkor ilyen alkalmi.

A: Persze, persze. Igen, ilyen valamikor nincsen munkám. Valamikor nem engednek az erdőbe. Pulya, gyerekpénz nincsen. Itt van ez a segélypénz, de még azt se kaptunk, érted?

K: Értem.

A: Ilyen dolgokban vagyunk.

K: És hogyan jellemeznéd a családot anyagi helyzetét? Esetleg szegényes, átlagos, elfogadható vagy jó módban éltek?

A: Egyszerűen nem tudom, hogy mondjam neked, nem tudom neked a túl nagy módot megadni, akkor éppen hogy csak tengünk-lengünk, úgyhogy így.

K: Akkor olyan átlagos?

A: Persze, persze. Ilyen átlagos, hogy, hogy mondjam neked, inkább van nekem egy pár ezer grivnyám, nem akarom olyan dógokra kötni, hogy csak nézzek ráfele arra a dógokra, hogy a gyerekek meg szenvedjék meg azt, érted? Inkább nem veszem meg azt a tízezer grivnyás bútrot, meg tizenötöt. Inkább így, így, hogy mondjam neked, hogy mondjam neked. Például van nekem 15 ezer grivnyám, akkor inkább 5 ezer grivnyára veszek bútrot, vagy veszek rongyokat a gyerekekre. Tízezer hrivnya meg mindig marad.

K: Értem. Akkor a gyerekek a fontosak.

A: Persze, én nekem a gyerekek a fontosak, én... ú menjetek oldalra (a gyerekeknek oldalt).

K: Szerinted akkor a magyarok a romákhoz a településen jelenleg jól viszonyulnak.

A: Jól, jól, jól.

K: És a romák is a magyarokhoz?

A: A romák is. Ugyanúgy, hogy mondjam neked, én leadom a nevemet, Rác Vilmos Vilmosé vagyok, hogy tényleg megmondí az egész falu, járd be, hogy a mi családotokra mék magyar haragszik? Egy se. Én nem iszok. Most itt volt az ünnep rajtunk. Hála a jó istennek, lement rulunk, szeretettel ment le. Hogy mondjam neked? Én nem ittam, néztünk a tévét. Gyerekekkel foglalkoztam, játszottunk.

K: Akkor jó a viszony. Jó a viszony mindenkinek.

A: Jó, jó hála a jó istennek.

K: Akkor, hogyha bekerülne például egy magyar a családotokban valahogy, vagy valami, az se lenne probléma?

A: Nem, nem.

K: Értem. És akkor ilyen konfliktusok vagy viták a településen a faluban, itt a magyarok és a romák között vannak? Vagy fordult már elő?

A: Hát, fordult már elő régebben.

K: És milyen jellegű?

A: Hát, ilyen Mityu félével, ez a Mityu (mutat a háza felé). Na, árult, árul ilyen sör dolgokat, piát árul, oszt meg ilyen élelmes dolgot árul, oszt akkor, hogyha nem adik meg neki, akkor így veszekednek, meg jobbru-balru, csak ilyen Mityuval.

K: De ilyen jellegű problémák, roma-roma között is van, nem?

A: Persze. Ez nálunk is van itt a táborban. Annyiban ott van, mint a nem tudom. Úgyhogy...na, mindjárt megyek csepp fiam, eridj szépen hazafele (oldalra a gyerekeknek).

K: Akkor a magyarok nem közösítik itt ki a romákat, nem?

A: Nem. Jól vagyunk, Angéla néni Itt nálunk tanító. Itt nálunk tanító, Barnus Angéla néni, úgyhogy... Te kinek a kislánya vagy?

K: A Barta Karolináé. Ismered?

A: Jaj, Karolináé!

K: Jellemző cigány-magyar vegyes házasság itt a faluban? Hogy cigány magyar nőt vesz el, vagy magyar fiú cigány lányt?

A: Hát még itt nálunk nem vót.

K: Nem volt a faluban még ilyen? Akkor ez annyira nem jellemző?

A: Nem, nem. Nálunk meg nem vót, hogy magyar kislány jöjjön nálunk lakni, vagy pedig cigány menjen magyar kislányhoz, még nem vót. Hát ő, egy lakik itten, egy szernyi, Szandi.

K: Magyar?

A: Igen-igen magyar. Ennek a famíliája, Gyuszi bácsinak. Tudod melyik, Hüvő Endre családja. Na, az, abból az egyik itten lakik, de hát jól megvagynak.

K: Akkor annyira nem jellemző, csak ritkán fordul elő.

A: Csak ritkán, igen.

K: Értem. Szerinted hatással vannak-e a romák a magyarokra itt a faluban, bármiben?

A: Hát szerintem nem.

K: Nem?

A: Tudod minek? Mert hál' Istennek nem járunk nálok lopni, mert tudod, annyi minden, mint a magyaroknak van, cigánynak nincsen. De tudod magadtól, hogy, hogy mondjam neked ezt a beszédet, hogy értsd meg tisztán, hogy a magyarok olyak, mint a hangyák, ilyen gyűjtők. Érted? Nyáron (...), nyáron beszerzik magukat, azok egész télen mozgatik a lábuk. A cigányság olyan, mint a szöcske. Hegedűzik, nyáron büszke, érted? Nyáron büszkék vagyunk, télen meg mejünk szenvedni vissza.

K: Értem. Értem a példát.

A: Igen, na, úgyhogy azért mondom neked, hogy hál' Istennek, nem járunk a magyaroknál lopni, nem járunk, pedig azt hittük, pedig azt hittük, mert bejött a háború, hogy nagyon nélkülöztünk. Hidd el nekem, nem vót se gyerekpénz, háború, nem tudtunk kimenni sehová pénzet keresni, vagy vesszőé, vagy fáé az erdőben, nem tudtunk kimenni, hidd el nekem. Én azt gondoltam, hogy itt halunk meg éhen. Egész egy hónapig. (...). Főzögettünk a táborban, ilyen üstökben. Küldtek segítséget Robi (egy gazdag cigány a faluból), hogy a Jóisten áldja meg Robit, küldött magyarbu, magyarbu küldött támogatást.

K: Értem. Az a lényeg, hogy megoldódott.

A: Na, százezer grivnyát adott. Százezer grivnyát küldött a romáknak.

K: Az igen. Tudnál-e valamilyen különbséget mondani a romák és a magyarok között, hogy másképp viselkednek, vagy másképp beszélnek, vagy más szokások vannak-e esetleg itt?

A: Persze. Van olyan magyar beszéd, hogy még én se értem

K: Igen?

A: Persze.

K: Más szavakat használnak?

A: Igen, igen, igen, igen. A magyarok kulturálisak. Mert tudod, hogy az iskola. Ők nem úgy nőttek fel, mint mi. Hogy mondjam meg ezt? Magyar szülők úgy gondoltak, hogy elsején egy kis gyermeket kinevelnek, legalább tíz évig, aztat iskoláztatik. De nálunk a táborban nem, hanem sorra jönnek a pulyák. Érted? Sorra jönnek a pulyák. Sorra jönnek a pulyák, és a szülő nem tud annyi gondot viselni rá. Nem tud. Mert ide...(mutogatja hogy rászól) másokra is, erre is. Úgyhogy azért mondom neked.

K: Akkor másképp viselkednek, más sajátosságok is vannak itt náluk. Most felsorolok néhány ünnepet, és azt kellene elmondani, hogy ti itt ezt hogyan ünneplitek? Például a karácsonyt?

A: Hát, ki hogy ünnepli

K: Összegyűl a család?

A: Persze. Bent ülünk a házba, sütnek-főznek az asszonyok.

K: Evés, ivás, gondolom.

A: Persze. Így van, így van.

K: Templomba esetleg?

A: Templomba nem járunk, nem járunk.

K: Akkor ez annyira nem fontos?

A: Nem.

K: És a húsvétot, azt...Járnak-e locsolkodni például a fiúk?

A: Persze. Így van, így van, így van. Járunk házról-házra, a kis gyermekek, kisfiúk szépen fel vannak öltözve.

K: Az egész faluban, nem?

A: Persze, járnak, de nem veszik őket becsületbű.

K: Fogadják őket?

A: Fogadják őket.

K: Szilveszter az fontos-e nálatok?

A: Szilveszter? Hát persze.

K: Ünneplitek?

A: Persze.

K: Megvárjátok mindig az éjfélt?

A: Meg, meg, meg.

K: Koccintás, ugyanúgy?

A: Így van, így van.

K: Tűzijátékot szoktatok fellőni?

A: Az is van, az is. Ilyen ládákat...

K: Akkor ugyanúgy ünneplitek, mint a magyarok például?

A: Persze, ugyanúgy.

K: Születésnapok fontosak-e nálatok? Ünneplitek?

A: Persze. Na ki hogy ünnepli a születésnapját.

K: Ez is változó itt akkor?

A: Ez is, persze. Hogy mondjam neked? Én például egy-két sört iszok, a többiek meg húúúúúúúú. Érted? Ki hogy, érted?

K: Értem. És a keresztelő az fontos-e itt?

A: A keresztelő?

K: A gyerekek meg vannak keresztelve a többségnél?

A: Igen, igen, igen. Néhánynak megvan keresztelve, a templomba megáldik. (...) Igen, a legtöbbit megáldik, a templomba gyülekezeten. De már most egy jó pár éve már a sincs.

K: Nincsen keresztelő?

A: Már nincs.

K: Neked például a gyerekek meg vannak keresztelve?

A: Hát nincs.

K: Nincsenek?

A: Nincs.

K: És a házasságkötés?

A: Az sincs.

K: Az se, az nem fontos annyira, vagy nem... Szoktak-e lenni lakodalmak például?

A: Szoktak lenni, há hogyne má. De már mostanába nem. Mostanában nincsen lakodalmok. K: És régebben, amikor voltak? Hogyan telik egy lagzi? Az egész család ott van? Vagy barátok? Vagy kiket hívtok?

A: Persze. Ott van a család, család ott van. Hogy mondjam neked? A közeli falusiakat meghívjuk, ha jönnek, jönnek, ha nem, nem. Ilyen másik táborokból is meghívtunk, de már mostanában nincsen. Lagzi már nincs.

K: És ezeken az ünnepeken kívül más ünnepeket szoktatok-e tartani, vagy valamilyen szokások esetleg, ami fontos?

A: Hát nem.

K: Azt el tudnád-e mondani, hogy nagyjából hogyan telik egy napod?

A: Hát, most úgy telt a nap, felköttem, kávé megittam. Ránézek a tüzelő fára, hát nincsen. Elmentem az asszonyommal hozni egy kis fát. Azt mondja, menjek veled, hát mondom, gyere. Elmentem hozni egy kis fát, úgyhogy mindjárt vágom össze. Érted? Én hogy mondjam neked? Én így az udvaron én elvagyok. Vagy egy kis taxi csinálás.

K: Értem.

A: Én így vagyok.

K: Na és akkor az utolsó kérdés, hogy szerinted milyen hasonlóságok vagy különbségek vannak a romák és a magyarok beszédje között? Erre példát?

A: Az van.

K: Példát esetleg tudnál-e mondani?

A: Hát az, hogy mondjam neked?

K: Hogy más szavakat mondanak, vagy másképp ejtik ki a szavakat, vagy...?

A: Nem, a szó ugyanaz.

K: A szó ugyanaz, csak másképp mondják?

A: Másképp fejezik ki.

K: Például esetleg erre valamit tudnál-e mondani?

A: Hát ö...én valamikor, amikor kaptam megfelelő a kettős állampolgárt, bementem a konzulátusba, oda Ungvárra, hogy beszélt nekem egy kis magyar kisasszonyka, és beszélt nekem, és nem tudtam felfogalmazni, hogy ű mit beszél. Érted? Mert van ilyen, hogy kulturális beszélgetés, más nyelven. Azt mondja, ti hogy beszéltek? Hát, mondom, ugyanúgy, mint maga. Direkt kérdezködött, hogy nem é vagyok ukrán. Érted? Direkt kérdezködött. Mondom, tudom, minek kérdezködik, azt mondja minek? Mondom, én is úgy beszélek, mint maga, tisztán, csak nem egy a nyelvünk.

K: Másképp mondják a szavakat?

A: Igen. Úgyhogy, érted? Van ilyen szó, hogy magyarul beszél, de nem tiszta magyarul, hogy nem tudom megérteni, van ilyen szavak, érted? Van. Más a szó. Na, mi cigányok így vagyunk. Érted?

K: Értem.

A: Hál' Istennek jóba vagyunk a magyarokkal, úgyhogy...

K: Minden jó.

A: Persze.

K: Hát, ennyi lenne amúgy. Nagyon szépen köszönöm, hogy válaszoltál.

2.

Kérdező: Hány éves vagy?

Adatközlő: 21.

K: És milyen nemzetiségű?

A: Hát román.

K: Milyen?

A: Román.

K: Mi az anyanyelved?

A: Magyar.

K: És beszélsz-e ezen kívül más nyelvet?

A: Ukrán lassan.

K: Ukránul?

A: Igen.

K: És esetleg roma kifejezést, roma szót egyáltalán?

A: Hát egy pár szót tudok abbul.

K: Például?

A: Hát csúnya szó.

K: Nem baj, nekem bármi jó, csak az a lényeg, hogy mondjad.

A: Hát, hogy mondják aztat, hogy... Mán igazán is, ezt már nagyon régen megtanultam, csak már elfelejtettem, nem nagyon használom ezt a szavakat, azért, mert csúnya szavak és aztán nem szép.

K: Aha, értem. Akkor...

A: Inkább nem szeretném azt mondani.

K: Jó. Jártál vagy jársz-e iskolába esetleg?

A: Jártam.

K: És milyen szintű iskolai végzettséged van?

A: Hát kilencet kijártam, a többit pedig otthagytam.

K: De fontosnak tartod, hogy valaki járjon iskolába?

A: Persze, mert az egy életben, az a legeslegnagyobb tanulság. Ezen már (?)... na legyek.

K: Mi a foglalkozásod jelenleg? Miből élsz?

A: Jelenleg henteskedés, vasbetonszerelés, amikor úgy van, hogy mennem kell dolgozni. Kettő szakma.

K: Értem. És hogyan jellemeznéd a családod anyagi helyzetét, szegényes, átlagos, elfogadható vagy...?

A: Normális, elfogadható.

K: Értem. Szerinted itt a faluban a magyarok hogyan viszonyulnak a romákhoz?

A: Egészen jól.

K: Jól?

A: Egészen jó. Ahogyan ők viselkednek, úgy viselkednek a romák is.

K: Ez lett volna a következő kérdés, hogy a romák hogy viszonyulnak a magyarokhoz, szerinted?

A: Hát, ahogyan csak ők, normálisan egymást szeretik, nem bántják egymást.

K: Akkor nincs ilyen kiközösítés.

A: Nincs-nincs. Itten Barkaszón itt ilyen nincs. Itt mindenki egyforma.

K: Az a lényeg. Te milyen viszonyt tartanál leginkább elfogadhatónak a magyarokkal való élés kapcsán, hogy egy településen éltek, vagy szomszédként? Esetleg az se lenne gond nálatok, hogy a családban lenne magyar?

A: Hát ő igazság szerint mink, vagyis én, én nem nézem a magyarokat, mert viszont én többet vagyok köztük, mint itthon. Mert többet vagyok külföldön, és többet vagyok velek.

K: Magyarokkal dolgozol?

A: Igen.

K: Akkor az se lenne gond, hogyha például a családban lenne magyar? Valaki bekerülne, vagy nem?

A: Nem, nem, nem lenne gond, mert már vót olyan.

K: Van, vagy volt olyan?

A: Vót, igen.

K: És szerinted vannak-e itt a faluban konfliktusok a romák és a magyarok között? Valamilyen vita?

A: Voltak régebben, igen.

K: Példát esetleg tudnál erre mondani?

A: Hát bunyóztattak, meg konfliktusok voltak, veszekedések voltak, de most már lezárult az a lényeg, és aztán most már jó minden. Kibékülgetnek.

K: Aha, akkor most már annyira nem jellemző szerinted. És akkor előítéletesség vagy diszkrimináció, ilyesmi van?

A: Az én számomról nincs.

K: Jó, akkor. Jellemző-e a településen cigány-magyar vegyes házasság?

A: Jellemző igen, vagynak sokan.

K: Akkor van sok, nem ritka.

A: Nem ritka.

K: És ön szerint hatással vagy te szerinted hatással vannak-e a településen a romák a magyarokra bármiben?

A: Nagyon jól kijönnek.

K: Nagyon jól?

A: Igen. A magyarok úgy veszik a romákat, mint a magyarokat, a romák meg úgy a magyarokat, mint a romákat. Szóval egyenlőek.

K: De ilyen különbség a szokásokban, vagy viselkedésben a magyarok meg a romák között.

A: Próbálnak a magyarok olyanná lenni, mint csak a románok. A románok meg úgy, mint csak a magyarok, akivel együtt élnek.

K: De így viselkedésben, vagy beszédmódban esetleg abban sincs annyira?

A: De, de. Beszédbe abba vagynak, viszont a románok nálunk valósiak, azok nem annyira kifajultak, mint a magyarok, de viszont próbálgatnak velek úgy lenni.

K: Értem. Most felsorolok itt néhány ünnepet, és azt kellene elmondani, hogy a te családotban ezt hogyan ünneplik? Például a karácsonyt?

A: Hát mind csak a többiek. Együtt vagyunk, együtt szeretjük egymást

K: Összegyűl a család?

A: Igen, együtt vagyunk, boldog karácsonyt kívánunk egymással együtt töltjük az ünnepeket.

K: Ühüm. És esetleg mentek-e templomba, vagy ilyenek?

A: Igen.

K: Ilyen is van?

A: Az én családomban a legtöbb keresztény. Csak én nem.

K: Te nem?

A: Csak meg vagyok térve, de keresztény nem vagyok.

K: Értem. És a húsvétot? Járnak-e locsolkodni a fiúk?

A: Igen, járnak, mindenki a családokhoz, meg össze-vissza egymáshoz, kihez közel tartik egymást, ahhoz járnak.

K: Akkor mindenkihez. Ezek így nagy ünnepek, így megünneplitek rendesen őket.

A: Igen-igen, persze.

K: Szilveszter, az fontos-e?

A: Hát, fontos volt eddig mindig, csak most mán nem tuduk, hogy mi lesz belőle, mert azt mondják, hogy ünnepelni se lehet, meg semmit nem lehet csinálni. Hát ugyanúgy fog telni mint a karácsony.

K: És az hogy telt?

A: Hát a karácsony elég jól. Elég jól

K: És szilveszterben esetleg meg szoktátok-e várni az éjfél?

A: Persze

K: Nézik a tűzijátékot? Erről szól akkor?

A: Igen, persze. Csak most arról beszéltem, hogy a tűzijátékot most nem szabad, mert..

K: Igen, értem. És a születésnapokat, azt ünneplitek?

A: Aztat is, igen.

K: Összegyűl a család, vagy barátok, ilyesmi?

A: Igen, igen.

K: Keresztelő, az fontos-e itt nálatok?

A: Minden fontos.

K: Az is fontos? De a többség meg van keresztelve?

A: Igen, meg. Minden fontos. Ami ünnep azt mindent megtartunk.

K: Házasságkötés, lakodalmak szoktak-e lenni?

A: Hát mostanában lakodalmak ritkán vannak, de megtartják. Inkább a családok a két párnak, a két család összeül és...

K: Akkor nem ilyen nagy lagzik jellemzők?

A: Hát mostanában már nem.

K: És régebben?

A: Régebben voltak nagy lagzik.

K: Ilyen sátras lakodalmak?

A: Igen.

K: És a barátokat, családot hívják meg, vagy így az egész...?

A: Hát, a barátok, családok, a hozzátartozó, távoli rokonokat, a jó barátokat, ezeket mindet meghívják.

K: És esetleg ezek az ünneplések szerinted különböznek-e attól, ahogy a magyarok ünnepelnek?

A: Hát, valamennyivel. A magyarok nem aztat csinálják, amit a romák, a romák meg nem azt, amit a magyarok különbözőleg ünnepelnek.

K: És esetleg példát tudnál mondani, hogy miben különbözik?

A: Hát, hogy példázam fel neked? A magyarok eztet úgy ünnepelik, hogy..., nem tudom ezt neked elmondani pontosabban, hogy hogyan. Viszont a romák meg megint úgy, hogy a legeslegtávolabb rokonokat is, mindenkit meghívznak, másképp tel minden, másképp tel minden.

K: És ezeken a felsorolt ünnepeken kívül mást szoktak-e ünnepelni itt a romák?

A: Itt nálunk?

K: Aha.

A: Hát, hogy mondjam, vagynak olyan romák, hogy ünnepelnek itt is, leülnek, mulatnak, iszogatnak egyet.

K: Semmilyen ok nélkül, csak úgy összeülnek?

A: Igen, akinek milyen kedve van.

K: Aha, értem.

A: Csak leülnek és ugyanúgy ünnepelnek, mint csak az ünnepeken.

K: De a főbb ünnepek, azok ezek, ezen kívül más nincs?

A: Nincs.

K: Értem. Azt el tudnád mondani nagyjából, hogy hogyan telik egy napod?

A: Hát, ahogyan felkelek, kijövök az útra, aztán járkálok. Ez az én napom, ez olyan, hogy én a házamban nem szeretek ülni, mert nem szeretek bent maradni. Járkálgatok ki-be, este lemegyek, alszok, és a másik reggelen ugyanúgy kelek. Többi népeknek ezeknek megint máshogy telik.

K: Jó. És akkor az utolsó kérdésem az lenne, hogy szerinted milyen hasonlóságok, vagy különbségek vannak, a romák és a magyarok beszédje között erre példát esetleg, ha tudsz.

A: Tudok. A magyarok kortolárisabban beszélnek, mint a romák. Az űk, az űk véleményeket el tudják úgy magyarázni, hogy a magyarok nem, kúrtorálishan, a cigányok, meg azok nem, mert vannak olyan szavak, amit még nem is ismernek, legtöbbsen. És aztán sok minden változik benne.

K: Esetleg ilyen szót tudnál mondani, vagy szavakat, amit ti másképp mondtok, vagy a magyarok másképp mondanak vagy valami ilyesmi?

A: A kiejtés. A kiejtés más.

K: A kiejtés más, de a szavak ugyanazok?

A: A szavak ugyanazok, csak a kiejtéséről vannak szavak.

K: Értem. Na hát, ennyi lenne. Nagyon szépen köszönöm, hogy válaszoltál!

A: Köszönöm én is!

3.

Kérdező: Hány éves?

Adatközlő: 36.

K: És milyen nemzetiségű magyar, roma, ukrán?

A: Ő ukrán. Ő ukrán. Hahahaha! Há roma vagyok.

K: És milyen nyelven beszél?

A: Magyarul.

K: Magyarul. Más nyelvet esetleg ismersz?

A: Nem.

K: Valamilyen roma szót, vagy roma kifejezést?

A: Nem.

K: Egyáltalán nem. Jártál vagy jár-e iskolába? Jártál-e iskolába? Már tegeződök...

A: Egy osztályt jártam.

K: Egy osztályt. És fontosnak tartod-e az iskolai végzettséget, hogy járjanak iskolába az emberek?

A: Persze, igen.

K: Mi a foglalkozásod? Miből élsz?

A: Én csak anya vagyok, nevelem a gyerekeket, semmit nem dógozok.

K: És a családod anyagi helyzetét hogyan jellemeznéd? Szegényesen éltek, átlagosan elfogadhatóan, vagy jó módban?

A: Hát ilyen átlagosan.

K: Átlagosan. És szerinted hogyan viszonyulnak a településen élő, itt a faluban élő magyarok a romákhoz?

A: Jól.

K: Jól? Akkor nincs ilyen kiközösítés, vagy ilyesmi?

A: Nincs, nincs.

K: És a romák is a magyarokhoz?

A: Igen, igen.

K: Elfogadhatóan tartanád-e például azt, hogy a családban élne, vagy bekerülne magyar?

A: Persze.

K: Akkor az se okozna problémát, jó. Vannak-e vagy voltak-e konfliktusok itt a faluban a magyarok és a romák között?

A: Ez régen vót.

K: Régebben?

A: Igen.

K: És most nem jellemző?

A: Nincs.

K: És régen milyen jellegű konfliktusok?

A: Hát régen vótak konfliktusok, mert lenézték egymást, szóval a cigányokat lenézték régen, régen nem vót erkölcsösség, mint most.

K: De most már akkor ez nem jellemző?

A: Az én szempontomból én már nem látom azt.

K: Akkor nincs ilyen előítéletesség a faluban cigányok és magyarok között?

A: Nincs.

K: Jellemző-e itt a településen az például, hogy cigány fiú, magyar kislányt vesz el, vagy magyar fiú cigány kislányt? Tehát a vegyes házasság?

A: Szerintem már ez ilyen elfogadható lett.

K: És jellemző amúgy, vagy előfordul?

A: Előfordul.

K: Akkor nem ritka.

A: Nem ritka.

K: Szerinted hatással vannak-e a romák a magyarokra bármibe, itt a faluban? Hogy átvesznek szokásokat például, vagy valami?

A: Hát igen.

K: Akkor hatással vannak.

A: Igen.

K: És milyen különbségek vannak szerinted a romák és a magyarok között? Vannak-e?

A: Vannak, vannak különbségek.

K: Például mibe?

A: Öltözködésbe, beszédbe, életmódba, stílusba, mindenbe különbségek vannak.

K: Másképp élnek a magyarok? Vagy.?

A: Hát ez is jellemző rá, hogy másképp élnek, igen.

K: Most felsorolok itt néhány ünnepet és azt kellene elmondani, hogy ti azt hogyan ünneplitek, például a karácsonyt. Azt hogyan? Összegyűl a család?

A: Összegyűl a család, igen. Úgy ünnepelünk. Templomba megyünk, összegyűl a család. Szeretet ünnepe.

K: Van ilyen nagy sütés-főzés előtte?

A: Igen, persze.

K: A húsvétot?

A: Azt is ugyanúgy.

K: Fiúk járnak locsolkodni?

A: Járnak, járnak, járnak.

K: És csak itt, vagy esetleg a faluba is?

A: A faluba is megynek igen. Csak űk mán másnap jönnek. Első nap jönnek a roma fiúk, utána jönnek a magyarok.

K: Igen? Ez is egy különbség.

A: Igen, igen.

K: Szilveszter, az hogyan telik, vagy ünneplitek-e?

A: Azt mikor, hogy? Mikor együtt, mikor saját családdal együtt.

K: De gondolom, vesztek tűzijátékot.

A: Persze.

K: Születésnapokat szoktatok-e tartani?

A: Igen.

K: És az hogyan telik? Az is család összegyűl

A: Az is, a család összegyűl igen, sütés, főzés

K: Mindenkinek egyébként? Mert sokan mondják, hogy inkább már csak a gyerekeknek tartják meg a születésnapokat.

A: Hát a jehova tank, azok inkább nem tartják.

K: Merthogy itt a táborban vannak?

A: Vannak, vannak.

K: Keresztelő, az fontos-e, vagy tartjátok? Hogy meglegyen a gyerek keresztelve?

A: Hát kinek hogy.

K: Neked itt lettek a gyerekek keresztelve?

A: Nem, nem lettek, csak megvannak áldva a kantonba. Rendesen, hogy rátöltik a vizet, nem keresztelik.

K: Ez az áldás, ez hogy zajlik?

A: Ráimádkoznak.

K: Tehát felviszitek a templomba?

A: Igen, igen, igen, felvisszük.

K: És ki imádkozik rá?

A: Hát aki a felkent pásztorok. Vannak erre igen olyan emberek, akik kiválasztva, akik olyak, mint a pásztorok, aki megáldja őket.

K: Akkor az tulajdonképpen olyasmi, mintha meg lenne keresztelve?

A: Igen, nálunk ez olyan.

K: És így hogy keresztzülei vannak a gyerekeknek?

A: Vannak, vannak.

K: És hányat szoktatok itt hívni? Mert mondjuk a faluban eléggé jellemző, hogy négy-négy van, tehát sok, sok keresztzülő.

A: Jaj van úgy, hogy még tízet is hívunk.

K: Igen?

A: Igen.

K: És akkor, hogyha nincs keresztelő, de ugye van ez az áldás, akkor a keresztzülő...?

A: A keresztzülő megjelen, és ugyanúgy körbeáli, csak hogy nem töltik rá a vizet.

K: Hát akkor az ugyanaz.

A: Ugyanaz, igen.

K: Csak nincs keresztelő.

A: Csak nem a pap kereszteli.

K: És a házasságkötés az jellemző-e?

A: Hát az is kinek hogy.

K: Így lakodalmakat szoktak-e tartani?

A: Persze, persze.

K: A templomban így összeadják őket, vagy...?

A: Ez ritkán fordul elő. A lakodalom megtörténik, de a templomi esküvő ritkán van.

K: És egyébként milyen vallásúak vagytok? Tehát református vagy...?

A: Szabadkeresztény. És akkor ott egyébként a szabadkeresztényeknél van keresztelő? Vagy csak...?

A: Van, van, csak... alkohol nincsen.

K: De lehetne ez a vízzel keresztelős rész is, csak...?

A: Nincs, nincs egyáltalán. Ha felnőtt a gyerek eldönti azt, hogy Istennek akar szolgálni, akar úrvacsorázni, akkor alámerítkeznek.

K: Tehát, hogy ők maguk döntsék el...

A: Igen, maguk döntsék el, igen.

K: Esetleg ezeken az ünnepeken kívül mást szoktatok-e ünnepelni? Más ünnepeket, vagy más valamit?

A: Hát a Pünkösöd

K: Aha, megtartjátok?

A: Igen, persze.

K: És melyiket tartjátok a legfontosabbnak? Tehát van-e olyan, amit nagyon szerettek ünnepelni?

A: Én a karácsonyt szeretem.

K: Azt el tudnád-e mondani, hogy hogyan telik egy napod, így nagyjából?

A: Jaj, nagyjába nekem nagyon zsúfolt. Mosás, főzés, takarítás, gyerekeket vigyázni.

K: És kb. minden nap ugyanígy?

A: Minden nap ugyanígy.

K: Jó. Akkor az utolsó kérdés az lenne, hogy szerinted milyen hasonlóságok vagy különbségek vannak a romák és a magyarok beszéde között?

A: Juj, nagyon sok.

K: Hasonlóság vagy különbség?

A: Különbségek vannak.

K: Különbségek?

A: Igen.

K: Például?

A: Hát a romák nem tudják úgy kifejezni magukat, mint a magyarok például.

K: Tehát azt mondd, hogy sokkal több szót használnak, vagy jobban?

A: Hát például a magyarok többféle sok szót használnak. Mi ilyen egyszerűbben beszélünk.

K: És a kiejtés is más, például, hogy ugyanazt a szót másképp mondják?

A: Vannak olyan szavak

K: Esetleg erre példát tudsz mondani, vagy nem jut most eszedbe semmi?

A: Hát, most hirtelen nem.

K: Értem. És hogy máshogy neveztek meg valamit? Olyan van-e, hogy mit tudom én, valaki a lócat így mondja, viszont valaki másképp?

A: Lauka.

K: Na, ez is. Ez is egy különbség.

A: Igen.

K: Mondjuk ez falufüggő is (...). Hát ennyi lenne, nagyon szépen köszönöm a válaszokat. Nagyon sokat segítettél velem.

Szernye

1.

Kérdező: Hány éves tetszik lenni ön?

Adatközlő 1: Most voltam december 4-én 56.

(...)

Kérdező: Jó, és milyen nemzetiségű?

Adatközlő 1: Cigány vagyok, magyar cigányok. Sajnos cigányok vagyunk, de nem tudunk cigányul, csak magyarul. Meg egy kicsit oroszul.

Kérdező: És ön hány éves tetszik lenni?

Adatközlő 2: 58, szeptember 23-án leszek 59.

K: És anyanyelvükön kívül beszélnek más nyelveken?

A2: Magyar nyelv, orosz nyelv, ukrán nyelv.

K: És ön?

A1: Én csak oroszul meg magyarul.

K: Oroszul meg magyarul. Akkor cigány vagy roma kifejezéseket egyáltalán nem tudnak?

A1: Hát, apám cigányul tudta, de nem tudunk. Szerettem vón beszélni cigányul, csak nem tudunk. Apukám meghalt az tudott cigányul, de mi nem.

K: És semmilyen szót, vagy kifejezést?

A1: Hát tudok, tudok egy pár szót.

K: És azt el tetszene mondani?

A1: Hát, amikor azt mondom, hogy gyere be, akkor így mondom, hogy gyákére, vagy bestéle ülj le, vagy ne keráj ne csináld, ez cigányul van.

A2: Megérteni megértjük őket de nem tudunk beszélni.

K: Aha, értem. És iskolába jártak, rendelkeznek iskolai végzettséggel?

A1: Jártam igen.

K: És hány osztályt, vagy milyen iskolai végzettsége van?

A1: Hét osztályt végeztem, a hét osztályt végig kijártam.

K: És ön?

A2: Én egyet se.

K: De fontosnak tartják, hogy legyen valakinek iskolai végzettsége?

A1: Persze, nekem minden gyerekem kijárta az iskolát. Kilenc gyerekem van.

Adatközlő 3: Most nagyon hiányzik az iskola.

A1: Biztos. Kilenc gyerekem van, mind iskoláztatott. Most a legkisebbik 16 évet töltött, az Bátyúba jár 10. osztályba, de nagyon örülök, hogy tudnak olvasni, írni, ez nagyon-nagyon fontos vót nekem.

K: És mi a foglalkozásuk, miből élnek jelenleg?

A1: Eddig nagyon nehezen éltünk, míg nem vót munkahelyem, mert csak úgy vót pénzünk, ha nyáron kimentünk vályogvetésre, régen még az oroszok idején.

A2: Aztán Oroszországba jártunk.

A1: Oda jártunk vályogot vetni. Már most tíz éve, most januárba, hogy itt dolgozok a táborunkban, van óvoda, és most ott vagyok dada.

K: És ön?

A2: Én a cigány gyülekezet gondnoka vagyok, már mindjárt harminc éve. Úgyhogy hál' Istennek a magyarokkal nagyon jóba vagyunk. Együtt járunk gyülekezetbe, együtt tartunk hittanokat.

K: Ez a következő kérdés éppen, hogy hogyan viszonyulnak a romák a magyarokhoz itt, a faluban?

A1: Hála a jó Atyának, nagyon jól.

A2: Velünk nagyon jól.

A1: Iskolába is egybe járnak. Itt járnak a táborba négy osztályt, és innen felmegyünk az ötöd osztályba. Ez már nem száz százalékos, minthogy járnak, hogy na, végig, de itt a négy osztályt kijárik, írni, olvasni megtanulnak, ez a legfeljebb nálunk. Mert na, fontos az iskola, de a négy osztályt kijárik. Oda is szoknak járni páran, na de nem annyira.

K: Akkor a romák is jól viszonyulnak a magyarokhoz, és a magyarok is a romákhoz.

A1, A2: Igen.

A1: Ez előtt nagyon nem jó vót, míg nem voltunk az Istennel, nem egyezett a cigányok a magyarokkal, nagyon sok évek (...). Már most már most harminc éve hogy egybe vagyunk a cigányok a magyarokkal.

A2: Már most hál' Istennek, megtértek a cigányok, a magyarokkal egyben vagyunk és együtt hirdetünk, együtt járunk hittanra, együtt imádkozunk, egy istent ismerünk, úgyhogy hálát adunk az Úrnak, most már nagyon jól vagyunk.

K: Akkor azt is elfogadhatónak tartanák, hogy például a családba esetleg magyar kerülne be?

A1: Hát van. Magyar is van, ukrán is van. Nekem már harminc, harminc nyolc éve lesz, hogy az én testvérem egy ukránnal lakik, de sosem maradtak el. Nagyon jó viszonyban vagyunk velek. A magyar jány itt van, az is már, már az is tíz éve, hogy itt lakik, már több, mint tíz éve, magyar. De soha nincs semmi probléma. Erzsi.

A2: Erzsi, innen a faluból való.

K: Akkor ilyen előítéletesség nincsen így a romák felé, itt a faluban egyáltalán?

A1: Hát nincs hál' Istennek egyáltalán.

A2: Nem is tudunk olyat.

A1: Így, ha temetés van, megyünk a temetésre egymásná. Mi náluk, ők nálunk...

A2: Részvétet mutatunk egymásnak, de jó. Kivált, ha én belemegyek, mert ugye megjegyzem. Sok temetésekre megyünk. A gyülekezetekből össze-vissza jönnek.

A1: Na, nincs semmi problémánk a magyarokkal.

A2: Nagyon nincs.

K: És valamilyen hatással vannak itt a romák a magyarokra, vagy fordítva?

A1: Hát na vannak olyanok még, akik nem....

I1: Van cigánygyűlő itt a faluba az biztos hogy van.

A1: Na de nem mutatik ki annyira, hogyha felmegynek, a faluba nem verekednek. Mert nálunk nincsen csurmás hála a jó Atyának, nem ültek a csurmában, nem loptak...

A3: Börtönbe...

A1: mert azért nincsen most hogy elmegyünk, oszt ellopnak öt-hat tyúkot, vagy valamit, nekünk ilyen hála a jó Atyának..., még a magyarok jobban, mint a cigányok.

A2: Ha valami el is veszlik a faluba, ide nem jönnek, nem is mondják hogy cigány (...). Ide nálunk a rendőrök egyáltalán nem járnak be, na nincs miért.

A1: Hála a Jóistennek.

K: És ilyen különbségek, különbségek a romák meg a magyarok között, hogy másképp viselkednek, vagy másképp beszélnek, vagy más szokásokat tartanak, ilyesmi nincs?

A1: Hát egy nyelven beszélünk. Nincs is olyan, amit nem úgy beszélünk, mint a magyarok

A2: Ugyanazok a szokások...

A1: Ugyanazok, a karácsonyt ugyanúgy tartuk.

K: Minden egyforma.

A2: Minden ugyanúgy, ugyanúgy, mint a magyaroknál.

K: Hát pont megint ez a következő kérdés. Hogy hogyan ünneplik meg például a karácsonyt?

A1: Hát eddig, míg nem vótunk az Istennel biztos, hogy nem így tartottuk a karácsonyt. Mert nagyon iparkodtunk a sok italnak, a sok enivalónak.

A2: Ittak, ettek a cigányok, csak enni kellett. Arra használták fel a karácsonyt.

A1: Mentünk egymásnál mulatni. Mi most csendesebbek vagyunk. Na van még olyan nagyon keves...

A2: Na de akik tudják, hogy nemcsak arra használok, evésre, meg italra, azok már tudják, hogy Istennek kell hálát adni mindenért, mert Istené a dicsőség, nem a miénk. És aki tudja ezt, úgylis tartik a házban. De aki nem tudja, még mindig megvan ez na.

A1: Megvan na, de nem úgy, mint régen, hogy heteket ittak a cigányok. Na nem, hála az Istennek, nem úgy van, mint régen. Mert nagyon megfordult nekünk ez hál' Istennek ez az élet, hogy mert nálunk megdolgozunk a pénzért, az biztos. Fiatalkoruktól iparkodtak, hogy Magyarországra jártak, mindenki dógozni, ki oroszul, Moszkvába csatornázni jártak. Mi itt keveset voltak a gyerekekkel, ha nem Moszkvába, Magyarországon, de mindig tartottak.

A2: Az az igazság, hogy én a tábor képviselője vagyok már 30 éve. Nem csak gondnoka, hanem képviselője is. Elég cigánybíró voltam, kérem szépen, utána már nem lehetett két helyen dógozni, a templomban is, meg itt is, nem lehet két helyen. Na, de hál' Istennek, hallgatnak rám a cigányok. Bármi van, odamegyek, és akkor... Zűrzavar vagy bármi, oda mentem és akkor szét tudom őket szedni.

K: Megvan a tisztelet.

A1: Igen. Megadik a tiszteletet a cigányok.

A2: Igen, nagyon jó. Most nem tudok mit mondani, mert nagyon jó.

A1: Például, ha van egy beteg, szaladnak hozzám. Menjek, mert beteg, ha szülnek, szaladjak, mert szülnek. Én már tizennyolc gyereket én vettem el, hát én szülesztettem meg az anyákat.

A2: Bába.

A1: Én vagyok cigány bába, a Katicának a segédje. Na nagyon...nem vagyunk rosszba.

A2: Már nem tudunk rosszat mondani a magyar testvérekre, mert na jóba vagyunk.

A1: Eddig mondom neked, hogy nem jóba voltunk. Régen, na mert nagyon nem jól voltunk, de már nagyon sok éve, már több éve.

A3: Még a diszkóban, addig...

A1: Míg a diszkó vót a fiúk össze-össze jöttek, de nem volt nagy problémánk, hogy na most nem volt probléma.

K: Nem, csak az ital, olyankor az...

A1: Igen, igen. Elmentek az iskolába, volt egy kis eltérés, mert a fiúk, ha azt mondták neki cigány, egyből összekaptak a gyerekek többször. Még az édesanyjával is összejöttek a (?). Na, de nem volt nagy baj, gyerekek, azt mondtuk nem baj kibékülnek, jó van, de nem volt ilyen nagy problémánk, hogy miliciját hívjuk egymásra, meg összeverekedünk. Na, hál' Istennek!

K: És a húsvétot, azt hogyan szokták ünnepelni? Összegyűl a család?

A1: Hát erre sokszor most inkább karácsonyra szoktunk összegyűlni.

K: Az a fontosabb, a karácsony?

A1: Ezt szeretük a legjobban, a karácsonyt. Akkor az összes család mindig iparkodtunk, hogy egybe legyünk. Nekem van kilenc gyerekem, meg huszonöt unokám, és akkor mind jöttek egyszer. Ugye nem is fértünk be annyin vagyunk. Mindig a templomba jöttünk össze. Meg új évre is tizenkettőkor mindig iparkodtak, hogy mire már az apja húzta a harangot, mind egybe legyenek, a rokonok is, ezek is, mind az unokatestvérek, keresztgyermek, mind úgy iparkodtunk, hogy egybe legyünk. Na nem vót, nincs nálunk valahogy elhúzóadás. Van úgy, hogy mi megyünk a magyar templomba, ők ide.

K: A magyarok?

A1: Igen. Jönnek ők is hozzánk. Mi hozzájuk, igen. (...). Ha van az ötnapos evangelizáció, akkor mi megyünk oda, öt napon át megyünk, ők jönnek ide mihozzánk csendes napra, jönnek.

K: Akkor ugyanúgy ugyanaz jellemző, hogy a fiúk is járnak locsolkodni, minden ugyanaz, mint a magyaroknál?

A1: Igen. Első nap járnak nálunk

Kérdő 2: Igen, Szernyén első nap járnak.

A1: Igen, Szernyén első nap járnak locsolkodni. Hát ez nagyon öröm nekünk is, örülünk, meg a gyerekek is, na, össze szoktunk így jönni. Más faluból is a testvérek így el szoktak jönni. Még tartok a kapcsolatot, hál' Istennek.

A2: Hát most már hál' Istennek tudjuk, hogy mit jelent a húsvét, tudjuk, hogy mit jelent a karácsony. Mert még a cigányok nem tudták, csak isznak, esznek, és akkor dorbézolnak. (...). Mert mikor megértették, hogy mi az a húsvét, mi az a karácsony, akkor már egy kicsit gondolkodtak, hogy nem csak avval kell, hogy itt az étellel el dorbézolni a napot, hanem most már kicsit feljebb....

A1: Okosodott egy kicsit a nép.

K: És a szilveszter is fontos a önöknél? Azt is megtartják?

A1: Nagyon-nagyon szilvesztert nagyon-nagyon megtartják a cigányok.

A2: Szilveszterkor 12 órakor éccaka bemegyünk a templomba, hálát adunk Istennek.

A3: Most lehet, hogy lájtosabb lesz, mert nincsenek itthon.

A1: Lehet, csendesebb lesz, csendesebb lesz lehet.

A2: Lehetarra csendesebb, hogy nem lesz az a nagy petárda. Már nem is hagyják.

A1: Megvették az utolsóból is ezt a petárdákat.
A3: De még lehet, hogy a gyerekeknek megvan a tavalyi.
A1: Nekünk megvan ez az 1700 grivenyes is (...), nálam van.
A2: Tomi meghalt...
A1:... így új évre. Szenteste meghalt, és akkor ugye egyet éreztünk, nem pukkanítottuk ki. Na, ez is nagyon jó, hogyha van egy halott, akkor egyet érzünk, nem baj, hogy nem édes testvér vagy na közel, egyet érzünk egymással, és akkor megyünk virasztani, segítünk, összeszedünk egy-kettő pénzet. Nem baj, hogy a szegényebb, vagy gazdagabb, de segítünk egymásnak. Összetartunk együtt.
A2: Betegekre felnézünk.
A1: Betegeket meglátogatjuk.
A2: Egy kicsit látom, hogy segítünk. Tudunk segíteni. Tudjuk, hogy mit jelent a segítségünk, mert van akinek nincs.
A3: Úgyis a romáknál cseppet más a törvény, mint úknál. Jobban meg tudják sajnálni.
A1: Igen, mondják. Ezt a magyarok is mondják, hogy látszik, mert ugye már itt vagynak Bálint Zsuzsikaék, Bálint Sanyiék már 30 éve az iskolában, és ők azt mondták, hogy látszik, hogy a cigányoknál nagyobb a szeretet, mint őknél.
K2: Összetartóbbak egyébként.
A1: Igen, jobban összetartóbbak, mint a magyarok
K: Ez szerintem is így van amúgy.
(...)
K: Keresztelőt azt szoktak-e tartani?
A1: Igen, szoktunk persze. Nekem megvan mind a kilenc gyerek.
K: És az itt a helyi templomban, vagy oda felviszik?
A1: Igen, itt a mi templomunkba
K: Ugyanúgy keresztvízzel?
A1: Igen, ez a templom nekünk ottan...a pap, tiszteletes...
K: Lejár ide
A1: Igen, itt van
A2: 11-kor itt, 12-kor ott.
A1: Úgyhogy ő ha keresztelő van, akkor szólunk, hívjuk és megkereszteli. Ha esküvő van ugyanúgy.
K: És keresztelő, olyankor megint ugyanúgy sütés-főzés, ilyesmi? Ilyen nagy buli?
A1: Nagyon nagy buli van olyankor.
K: Aha. Lakodalmaknál is akkor gondolom.
A1: Jaj lakodalmaknál akkor nagyon nagy buli van
A3: 300 személytől csak kezdődik a lakodalom.
A1: Há nekünk annyi vót..
I1: 370 vót.
A1: De éppen akkor jöttek Dobronyból a tiszteletes, Dániel bácsi Pestrű, oszt akkor mondja, meg szabad nézni, mit főznek? Hát itt ment a nagy sütés, fasírt, kirántott hús, meg nagyon sok kalács ki vót sütvé. Mikor meglátta, hogy mennyi hús van, Istenem – azt mondja – az mind el fog menni. Hát mondom biztos, hogy el fog menni. Nagyon-nagyon sok mindent beleadunk, mindenbe.

K2: És akkor ilyen sátras lagzi?

A1: ...mindig sátras vót. Nem hagyták, hogy legyen, azt mondták, hogy nem jó, hogy jönnek haza. Ugye megisznak, hogy jönnek haza?

A3: Na most egy mulatságon belül, egy társaságon belül az ember ugyanis csak megiszik.

A1: A mi családunk nagyon nagy... Na, hívunk egyet, akkor mindet hívjuk.

K: És keresztszülőket hányat szoktak hívni?

A1: Tíz-tizenkettőt?

K: Sokat

A2: Az van

A1: Nekem magyarok vótak hatan, meg vót nyóc cigány, ugyi a feleségével, nem úgy hogy csak a feleség vagy a férj, hanem úgy hívjuk hogy párjával

K: És van ez a visszahívás is?

A1: ...igen.

K: És ezeken az ünnepeken kívül esetleg van-e még olyan ünnep, amit megünnepelnek?

A1: Hát születésnap. Másokat, a húsvét, karácsony, újév.

A2: Pünkösödöt.

A1: Pünkösödöt. Na a pünkösödöt aztat nem annyira, mert nem vagynak akkor sokan itthon, kevesen, akik itthon vagyunk, készülünk arra is, csak nem úgy, mint karácsonyra vagy húsvétra.

A3: Ti még jobban mert idősebbek, mi akik...sose.

A1: Igen, inkább még akik dógoznak, na mikor magyar, mikor...

K: És hogyan telik egy napjuk?

A1: Hát mikor hogy. Nekem, ha itthon vagynak a gyerekek, most magányos vagyok. Három onokám van itthon. Úgyhogy, ha haza jövök az iskolából, akkor kifőzök. Ha van mit főzni kifőzök egy fazékkal ételt, ha bejönnek a gyerekek, azon aggódom hogy mindnek tudjak adni. És akkor ha nincs mit csinálni, leülünk, énekelgetünk, harmonikázunk, jó kedvvel megy el a napok.

K: És egy férfinak például hogy telik a napja?

A1: Hát ű elmondhati. Mond el mit csinálsz egész nap!

K: Mert akkor az asszonyok gondolom főznek...

A1: Igen, főzünk, takarítunk...

A2: Ha az asszonyoknak van munkája, akkor az embereknek is akad, mert egész nap az udvaron feszt kell maszatolni. Olyan nincs hogy ne legyen mit csinálni. Kimegyek az ólba össze-vissza, széjjelnézek a kertbe, mi van, hogy van, most ilyenkor mit tudsz csinálni. Nyáron sok..

A3: Nincs munka, ez a baj.

A1: Hát Szernyén az embereknek, a háznál mondja, a háznál van lovuk. A ganéjt kihányik, megnézték a lovat, az udvart összeszedik, faért megynek. Van nekik is elég.

A2: Hát.

A1: Hál' Istennek, hogy van.

A2: Ki akad a munka, ki akad.

A1: Hát van olyan cigány ember, hogy nem dógozik. Van olyan is. Meg van olyan cigány asszony, hogy annyit megyen, hogy a gyerekének ki tudja keríteni.

K: Ő meg csak otthon.

A1: Igen, az ember meg csak várja. Igen, van olyan cigány ember is. De a legtöbben Szernyén dógoznak. Legtöbbet olyat tudok neked mondani.

K: És mit?

A1: Hát, mit dógoznak? Hát megynek napszámba nyárra, ki nem tud elmenni Magyarországra, vagy Oroszba. Már úgy, hogy most nem annyira járnak. Megynek..., most már ötven rubel volt egy nap, egy óra hossza meg hatvan. Elmegynek reggel, a kolompír szedésre, vetésre. Akkor a lovakkal megynek megkapálni a kolompírt, felszántani, hát ilyen munkák...

A2: Beakad, beakad na. Mostanában nem is annyira, mert traktorok vannak, oszt már az...

A1: Akinek nincsen ilyen lova, annak nehezebb, mert ők mentek az erdőre, eladták a fát, akinek nincs lova, hát az...Nagyon keservesen élnek most, mert ezen a nyáron nagyon ...

A2: ...nagyon nehéz volt, mert most bejött ez a mindenség. Aki nem tudott kimenni magyarba, annak nagyon nehéz volt. De akinek hála Istennek volt lova, szekere, akkor elment a mindennapit kikerítette, úgyhogy...

A1: Nekem sosem volt unalmas a nap, de az iskolában is van harminc gyerek, és az óvodában, de most nem voltak, kevesen, mert nincsenek itthon, de ha itthon vagynak 28 gyerek, 30 van az óvodában, az iskolában meg 90, de egyben vagyunk egy folyosón. Mind az enyém. Nem, hazamegyek, ugyanúgy az unokák, ott vagynak. Mikor 5, mikor 6, mikor 10.

A3: Neked keresztanyám könnyebb egy kicsit úgy is

A1: Azt mondom. De nem baj, van munkahelyem, jó hogy nehéz, de várom a fizetést, de aki meg nem vár sehonnan semmit, annak nagyon nehéz.

A3: Ideg van a gyerekekkel, az biztos hogy van, na most ez...mék kiabál, mék nem akar.

A1: Igen

(...)

Adatközlő 4: Még azt a kis segítséget se adik, amire feliratkoztunk.

A1: Jaj amikor mondták, hogy írjuk fel a telefonra ezt a... Katica írogatta. Az se jött le. Szernyén nem soknak, vagy négy asszonynak, ha kaptak...Szernyiek azt se kapták. De nem baj, Istennek van különös gondja ránk Megélünk. Nem, még nem loptunk, hál' Istennek, hogy ne is lopjunk, de nehéz, na mondom, ahol nincs fizetés, nincs nyugdíj, nagyon nehéz.

K: Hát de ez most mindenütt.

A1: De ez, hogy a táborunk nem olyan nagy, lázadás tábor, mint vagynak, hogy minden nap verekednek, veszekednek. Na, nálunk nem, nincs hál' Istennek, nincs jó, mint vagynak.

K: Jóban vannak akkor. És az utolsó kérdésem az az lenne, hogy különbségek, vagy inkább hasonlóságok a romák, meg a magyarok beszédje között?

A2: Nincs.

A1: Egyformán beszélünk

A2: Ugyan az a beszéd

K: Ugyan az? A szavakat is? Minden szót?

A1: Igen. Nekünk nincs olyan furcsa, hogy na most...

A3: Nálunk azért egyforma, mert nem vagyunk cigányok. Nem beszélünk cigányul. Mi nem beszélünk, ha bemegyünk a bótba más nyelven, csak azon a nyelven...

A1: Egyformán. Ha orvoshoz megyünk ott is ugyanazt a nyelvet, a bótba ugyanúgy beszélünk..

A2: Na más falukba más, amék húzik a szavakat (...) a mi falunkba egyformán beszélünk.

A4: Szernyén vannak a legrendesebbek. Egybe beszélünk a magyarokkal. Minden szót egyformán mondunk. Ha bemegyünk az irodába ott is ugyanúgy beszélünk...

A1: Egyformán, ugyanúgy mint a ....

A4: Bejön egy vári, rögtön megmondják hogy az nem ide valósi.

K: Mondjuk ő eleve más faluból való, gondolom azért is.

(...)

Nagydobrony

1.

Kérdező: Hány éves?

Adatközlő1: Most leszek harminc szilveszterkor.

K: És milyen nemzetiségűnek tartja magát?

A1: Hát cigány, cigány vagyok

K: Mi az anyanyelve? Milyen nyelven beszél?

A1: Magyar

K: És más nyelvet esetleg?

A1: Nem. Hát ukránul egy kicsit, nem nagyon.

K: Ismer-e bármilyen roma szót esetleg, kifejezést?

A1: Hát nem nagyon, nem nagyon.

K: Nem nagyon. Járt-e iskolába?

A1: Jártam

K: És milyen szintű iskolát végzett?

A1: Kilencet.

K: Kilencet, értem. És fontosnak tartja azt, hogy valakinek legyen iskolai végzettsége?

A1: Persze, persze.

K: Esetleg vannak gyerekei? Azok járnak?

A1: Nem, még kicsik.

K: Ja, még egy kicsik.

A1: Már jövőre az egyik fog hál' Istennek.

K: Mi a foglalkozása, miből él?

A1: Hát, közmunka ilyenkor. Hát, de mán nem ilyenkor krumpliszedés, ugye gyomlálás, takarítás, ilyesmi.

K: Hogyan jellemezné a családjának az anyagi helyzetét, hogy hogyan élnek, szegényesen, átlagosan elfogadhatóan vagy jó módban?

A1: Hála legyen az Úrnak, hogy elfogadhatóan mert megvan úgy mindenünk, minden napra megvan.

K: Ön szerint hogyan viszonyulnak itt a faluban a magyarok a romákhoz?

A1: Hát na nem mindenki egyforma, erre csak ezt tudom mondani, mert ahova mi szoktunk járni dolgozni, ott ugyanúgy kezelnek minket, mint mondjuk bárki mást, mert egy tálbú esznek velünk, vagy isznak ugyanúgy, mint csak mi. De vannak olyak is, akik inkább húzódnak a cigányokul, tehát távol tartják magukat.

K: És fordítva a romák ön szerint hogyan viszonyulnak a magyarokhoz?

A1: Hát, mi köztünk is van olyan, akik inkább tartózkodunk, mert na ugyi félünk, mert a magyarok, ahogy mondtam, mán visszahúzódnak, lejártnak minket koszosoknak, büdösök, cigány, de sok mindenfélét mondnak rólunk. Nahát, ugyanúgy mi is. Nem vagyunk olyak, akik nem mondják vissza.

K: Nem hagyják magukat.

A1: Igen. Ugyanúgy visszamondjuk. Mondjuk én visszamondom.

K: És milyen viszonyt tart leginkább elfogadhatónak a magyarokkal kapcsolatban? Például, hogy egy településen éljenek, vagy hogy szomszédként éljenek, vagy pedig az se lenne gond, hogy akár családon belül lenne magyar?

A1: Hát na, ha úgy...Hát van olyan, ha úgy viselkedne, ahogy én elvárom, ugyanúgy én viselkednék úgy, ahogy ő elvárja, akkor szerintem semmi gond nem maradna köztünk.

K: Akkor a családon belüli élés se lenne gond, csak viselkedjen normálisan.

A1: Igen, igen.

K: Vannak-e viták, vagy konfliktusok a romák és a magyarok között itt a faluban, ön szerint?

A1: Hát vannak, vannak, meg vótak is.

K: Esetleg egy konkrét példát tudnál erre mondani?

A1: Hát most nemrég volt ide egy ember, nem tudom, Imre bácsit ismerik é, az részegen lejött marsutkával, és minden egyes ablakon, itt a szomszédomban lakik, a másik utcában, annyi olyan erőteljesen verte....

K: Tehát ez egy magyar?

A1: Igen. Olyan erőteljesen verte az ablakot, hogy az berepedt.

K: Az igen.

A1: Na és most ugyi beszólt a rendőrségre, és semmit nem tettek neki. De mondjuk, ha mán ezt egy cigány tette vóna, azt mán így vitték vóna. Ha igazságosak akarunk lenni.

K: Jelen van-e ilyen kiközösítés itt a faluban a romák felé? Akkor ezek szerint igen. És ha igennel válaszolt, igen, akkor ezt a romák hogyan viselik, elfogadják, vagy pedig próbálnak rajta változtatni?

A1: Hát van, aki elfogadja, beletörődik, de van olyan, aki nem. Mondjuk én se törődöm bele, mert inkább változtatok azon, ami mondjuk tudom, hogy nem jó. És ugyanúgy próbálom nevelni a gyerekeket is, hogy fiam, ez nem jó, ezt ne csináld, mert akkor nem fognak téged szeretni, meg ilyesmi. És akkor próbálunk. De ők meg semmit nem tesznek azért, hogy igen, meg tudják érteni a romákat.

K: Hogy jobb legyen a viszony...

A1: Igen

K: Jellemző-e itt a faluban, hogy a cigányok és a magyarok összeházasodjanak, tehát vegyes házasság?

A1: Vót mán, vót.

K: És gyakori vagy ritka?

A1: Hát ritkább

K: Ritkább. Ön szerint hatással vannak-e a településen a romák a magyarokra, akármibe?

A1: Hát ez jó kérdés. Ez jó kérdés. Ezt tülök kéne megkérdezni. Mondjuk én nem tudom, hogy hatással lennének-é rájuk.

K: És esetleg ilyen jellegzetes különbség a romák és a magyarok között, akár viselkedésben, vagy szokásban ön szerint van-e?

A1: Hát, na, van, mert a beszédünk se olyan, mint az övék. Sok dógot furesán mondunk ki, nem úgy, ahogy ők teszik, vagy ők teszik, inkább így mondom. Aztán ez is, viselkedésünk se olyan, mint az övék.

K: Másabb?

A1: Hát sokkal. Mondjuk az evés se olyan, mint a magyaroké, hogy háromszor naponta uzsonna, meg mit tudom én, mi meg akkor eszünk, amikor éppen kedvünk tartja. Meg nem asztal van a ja, mert akinek van asztal, az inkább abba eszik, tán. Mink úgy szeretünk, hogy a földön lerakunk mindent, oszt akkor összeülünk, körbeüljük, és mindenki abu vesz amibű szeretne.

K: Értem. Fontosnak tartja-e az alábbi ünnepeket, amiket itt most fel fogok sorolni, például a karácsonyt, és hogy hogyan ünneplik ezt az ön családjába?

A1: Hát, most sajnos nem jól, mert elvesztettem az anyukámat.

K: Istenem, őszinte részvétem.

A1: Köszönöm. Oszt nem jól ünnepeltünk, reméljük, hogy majd jövőre jobb lesz.

K: Merthogy a karácsony ugye a család ünnepe, szeretet ünnepe.

A1: Igen.

K: Ez így nehéz, persze. Hát akkor térjünk át a húsvétra.

A1: Hát a húsvét meg a , hát ugyi locsolkodnak akkor is eljárunk így egymásná meg a rokonokná. Meg na ugye a gyerekek, de hát még az enyéme nem locsolkodnak, de már most fognak, úgyhogy, hát ez meg ebbű megy le. Elmegyünk a gyülekezetbe, hazajövünk, főzünk. Erről szól ez is.

K: A szilveszter az fontos esetleg?

A1: Az annyira nem.

K: Annyira nem ünneplik?

A1: Annyira nem ünneplik, vagyis én nem. Annyira nem ünneplik.

K: És a születésnapokat?

A1: Hát eddig ünnepeltük, mert a gyerekekét legfeljebb inkább, tortát csináltam nekik, ilyesmit. De hát ilyen helyzetben nem hiszem, hogy lesz most az éven nekik.

K: És a keresztelő? Az fontos-e hogyha születik egy baba?

A1: Hát fontos vóna, de még sajnos nincsenek az enyém se megkeresztelve.

K: És ennek mi az oka egyébként?

A1: Hát, nem tudom.

Adatközlő 2: Hát, régebben a vót az oka, hogy ugyi kapták a gyermekek, sokan azért nem kereszteltek oszt akko ha mert keresztelték, akkor meg kellett rula esküdni, és ha megesküdték, akkor nem kaptak pénzt.

A1: Hát de most keresztelnek (...), és mégse csináljuk.

K: Már nem annyira fontos.

A1: Gondolom, hogy fontos. Na, meg én úgy gondolom, hogy én azért is nem annyira szeretném, mert ugyi vallás, vallások kell hogy legyen, és (...), az egyik fiam, még kicsik, de nagyon okosak. Az egyik nagyon szereti a karizmatikus gyülekezetet, ha eszik vagy imádkozik, felemeli a kezét, stb. A másik meg, de egyáltalán nincs oda azért a gyülekezetért, hanem inkább csendesesen, magába imádkozik, mint a református gyülekezet.

K: Akkor az a fontos, hogy ők válasszák ezt meg.

A1: Igen. Inkább ők válasszák meg maguknak.

K: És egyébként az jellemző, hogy később már felnőtt korban valaki megkeresztelkedik?

A: Igen, már volt olyan példa, most itt az Árpiékkal szemben lakik. Az is már nősült megfelé, akkor keresztelték meg. Először megkeresztelték, utána meg megnősült.

A2: Hát meg itt is a táborba is vagynak sokan...

K: Akkor a házasságkötése se annyira nagyon fontos, vagy...?

A1: Hát na nem fontos az a fontos, hogy szeressük egymást. Mert mondjuk én is úgy vagyok a férjemmel, hogy két évvel én idősebb vagyok, mint ű, de hát jobban szeret, mint nem tudom, mint ha egy 25 évest elvett vóna, vagy mit tudom én.

K: De nincsenek összeházasodva?

A1: Nem vagyunk.

K: És valahogy megünnepelik egyébként azt, hogy összeköltöznek, vagy összejöttek?

A1: Hát nem nagyon, nem.

K: De tartják? Tehát honnantól számolják, hogy együtt vannak?

A: Hát, mikor mondjuk hozzámegyek, vagy elszökök vele. Már úgylis szökések is vannak a cigányoknál, hogy megszöktetik.

K: És ez a szöktetés egyébként azért van, mert a szülő nem engedné, vagy...?

A1: Igen.

A2: Igen.

K: Tehát akkor szöknek, hogyha a szülő nem engedi. És utána a szülő beleegyezik vagy elfogadja?

A1: Hát mán utána muszáj hogy elfogadja, mer ugyi mán lefekszik vele, vagy mit tudom én, és mán olyankor szégyen, ha hazahozzák.

K: Tulajdonképpen ez is egy szokás, ugye? A szöktetés.

A1: Igen.

K: Ezeken kívül más ünnepeket esetleg tartanak-e?

A1: Hát másat nem hiszem.

K: Nem igazán?

A1: Nem igazán.

K: Azt el tudná-e mondani, hogy hogyan telik egy napja, egy átlagos napja?

A1: Hát felkelek, gyerekeket felöltöztetem, megmosdatom, megetetem ugye. Utána megint főzök, kitakarítok, ilyesmi mosok. Hát..

K: Házi munka

A1: Igen.

K: Jellemző-e egyébként az, hogy televíziót néznek?

A1: Persze. Amikor ég a villany (...). Mer úgylis most is legjobban nézték a mesét, úgy ürültek, mert vót ez a...

A2: Úgy is telik a nap, mint hogy egész nap felmentünk, oszt este jöttünk haza.

A1: Hát, na jó, a hecsézés is.

K: Tehát, amikor valamit csinálnak.

A1: Valamibű meg kell élni.

K: Milyen hasonlóság, vagy esetleg különbség van ön szerint a romák és a magyarok beszédjében?

A1: Hát, na mondjuk, mint mondtam, az ő is, a békának is mi azt mondjuk békó, ők azt mondják béka, meg ilyesmik.

K: Magánhangzók.

A1: (...) Szebben beszélnek. Na, de ha akarnánk, mert na az is akarattól függ, akkor meg tudnánk mi is tanulni, úgy beszélni.

K: Tehát te is tudod, hogy azt hogyan mondják, csak te, te másképpen...

A1: Csak nekem úgy jobban esik így kimondani. Így neveltek, hát...

K: Igen, hát ezt tanulta az ember ebben nőtt fel, úgyhogy.

A1: Igen.

K: Hát ennyi lenne. Nagyon szépen köszönöm, hogy válaszolt.

A1: Szívesen, remélem sikerülni fog.

Ім'я користувача:
Аніко Чурман

Дата перевірки:
18.05.2023 22:28:43 CEST

Дата звіту:
24.05.2023 23:16:40 CEST

ID перевірки:
1015143400

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100011754

Назва документа: Barta Karolina Kitti_Magiszteri dolgozat_2023

Кількість сторінок: 79 Кількість слів: 23917 Кількість символів: 167307 Розмір файлу: 2.44 MB ID файлу: 1014819844

3.9% Схожість

Найбільша схожість: 1.22% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1008002887)

3.71% Джерела з Інтернету 567 ..... Сторінка 81

2.02% Джерела з Бібліотеки 150 ..... Сторінка 85

5.31% Цитат

Цитати 44 ..... Сторінка 86

Не знайдено жодних посилань

0% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 0%)

0% Вилучення з Інтернету 4 ..... Сторінка 87

Немає вилучених бібліотечних джерел